

Оксана ПЕТРУК

Українська мова та читання

Оксана ПЕТРУК

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 3 класу з навчанням румунською мовою
закладів загальної середньої освіти

(у 2-х частинах, з аудіосупроводом)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Львів
Видавництво «Світ»
2020

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2020 № 271)

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Умовні позначення

Послухай

Попрацюйте в парах

Розкажи

Цікаво знати

Дай відповідь

Знайди інформацію

Запам'ятай. Розрізняй.
Вивчи напам'ять

Завдання додому

Завдання підвищеної складності

Марійка

Санду

Кіберик

Аудіосупровід розміщено в електронній бібліотеці за адресою: <https://lib.imzo.gov.ua>

Консультант – О. Никифорюк, учитель початкових класів вищої категорії Ропчанського ліцею ім. Штефана чел Маре ші Сфинт Сторожинецького р-ну Чернівецької обл.

Петрук О.

П 30 Українська мова та читання : підруч. для 3 кл. з навч. румунською мовою закл. заг. серед. осв. (у 2-х частинах, з аудіосупроводом) : ч. 2 / О. Петрук. – Львів : Світ, 2020. – 136 с. : іл.

ISBN 978-966-914-241-2

ISBN 978-966-914-243-6 (Ч. 2)

УДК 811.161.2(075.2)

ISBN 978-966-914-241-2

ISBN 978-966-914-243-6 (Ч. 2)

© Петрук О.М., 2020

© Дунаєва В.А., ілюстрації, 2020

© Видавництво «Світ», оформлення, 2020

Любі діти!

Ми раді знову зустрітися з вами!

У новому році продовжуємо спілкуватися на сторінках підручника. Разом будемо опановувати українську мову, ставати вправними читачами й хорóшими співрозмовниками. Попéреду нас чекає ще багато новóго й цикавóго. То ж рушаймо у цю захопливу пóдорож!

ЧАСТІНИ МОВИ

§ 58. Ознайомлюємося з частинами мови, розрізняємо їх. Запам'ятовуємо терміни, розповідаємо

1. 1. Розглянь малюнок і розкажи, хто на ньому зображений. Що вони роблять?

1. 2. Прочитай текст. Кого або що називають виділені слова?

Марійка з приятелем у кімнаті. У дітей нові **іграшки**. Вони граються вже **дві** години. У хлопчика пульт до **зеленого** динозавра, а у дівчинки – до жовтої машини. Динозавр наздоганяє машину. **Дітям** весело. За ними **спостерігає** папуга.

Залежно від того, що називають слова, вони діляться на кілька категорій, які ми називаємо **частинами мови** (părți de vorbire).

2. 1. Пригадай, які частини мови ти знаєш з уроків рідної мови. Як ти їх розрізняєш?

2. 2. Прочитай таблиці Кіберика. Якого висновку можна дійти про частини мови в українській і румунській мовах?

În limba română:

substantiv	zi, jucărie
adjectiv	nou, verde
pronumele	eu, noi, ele
verbul	zboară, citește
numeralul	doi, al treilea

В українській мові:

іменник	день, іграшка
прикметник	новий, зелений
займенник	я, ми, вони
дієслово	літати, читати
числівник	два, третій

2. 3. Доберіть свої приклади до таблиці Кіберика, що праворуч. Запишіть їх.

3. 1. Прочитай слова, знайди й покажи на малюнку, що вони називають.

Акваріум, один, маленька, хлопчик, дві, вони, жовта, вона, сміється, старший, він, плаває.

3. 2. Склади розповідь за змістом малюнка.

3. 3. Слова із завдання 3. 1 розподіли за частинами мови й запиши кожную групу слів окремо.

іменник

дієслово

займенник

прикметник

числівник

ІМЕННИК

§ 59. Вивчаємо слова – назви предметів. Розрізняємо істоти й неістоти

1. 1. Розглянь малюнки і прочитай слова.

mușețel ↔ ромашка

desen ↔ малюнок

rățușcă ↔ каченя

1. 2. Що називають слова під малюнками – предмети, ознаки чи дії? На які запитання вони відповідають? Як називають такі слова у твоїй рідній мові?

1. 3. Прочитай таблицю Кіберика. Пригадай і розкажи, що ти знаєш про слова, які називають предмети, з уроків рідної мови.

În limba română: **В українській мові:**

substantivul	↔	іменник
nume de ființe	↔	назви істот
nume de lucruri	↔	назви неістот
cine?	↔	хто?
ce?	↔	що?

Слова, які називають предмети і відповідають на запитання **хто?** або **що?** – це **іменники**. Наприклад: хто? – цуценя; що? – олівець.

2. 1. Розглянь малюнок. Розкажи, хто на ньому зображений. Чому та як саме цуценя вирішило налякати мишку?

2. 2. Назви іменники, що на малюнку. Впиши окремо слова, які відповідають на запитання хто? і що?.

2. 3. Придумайте продовження цієї історії. Розкажіть своїм однокласникам.

2. 4. Поділися враженнями: чиє продовження історії тобі сподобалося найбільше. Чому?

3. 1. Прочитай слова. Погрупуй їх і запиши окремо назви істот і неістот.

Пенáл, учeníця, зóшит, альбóм, одноклáсник, учíteлька, бібліотéкар, рюкзáк, пáрта.

3. 2. Яка тема об'єднує ці слова – «Іграшки й розваги», «Школа й навчання» чи «Родина»?

3. 3. Добери й запиши п'ять іменників до однієї з тем завдання 3. 2.

4. 1. Прочитай слова. Допиши до кожної групи слів по три іменники.

Вівтóрок, недíля, ...

Автóбус, таксі, ...

Кíнь, собáка, ...

Лíкар, пожéжник,

4. 2. На які запитання відповідають записані іменники? Яке слово об'єднує кожну групу іменників?

§ 60. Слúхаємо й читáємо текст. Розповідаємо про Рíздвяні св'ятá, дíлимося в'раженнями

1. 1. Послухай текст.

За Юлією Смаль

ПÉРЕД СВ'ЯТВÉЧОРОМ

На двóрі вже мáйже ніч. Швídко темніє пéред рíздвяною порóю. Малéнький Ангéлик дúже втомíвся. Цíлий день він натíрав найм'якшою ганчірочкою Пéршу Зíрку. Вóна мáє бúти така чíста і блискúча, щоб кóжна дитíна на землі змогла її побáчити, щоб

промінь від неї був такий яскравий, як у ту ніч, коли народився Ісус. Тоді, більше двох тисяч років тому, Зірка сяяла так, що три мудреці змогли дійти до кошари з Божим Дитям.

– Ну, що там, Маленький Ангеліку, ти встиг, бо порá вже. Чуєш? – Підійшов до Ангеліка дорослий Ангел. – Уже і ангели, і люди почали співати колядки... Скорó треба сідати до святої вечері.

– Так, так. Я дуже старався!

– Ти молодець. А тепер доєднаймося до ангельського хору, будемо колядкою й молитвою славити народження маленького Ісуса...

Маленький Ангелік за руку з дорослим Ангелом пішли небесною стежкою до інших, щоб сьогодні, у Святвечір, радіти Різдву Ісуса Христа.

– Сінку, ти встиг? – підійшов татко до малого Тарасá.

Тарасик цілий день прикрашав дідуха, вішав на нього яблучка та горіхи, а ще вирізав справжню зірку, щоб можна було завтра колядувати.

– Так, я дуже старався!

– Ти молодець. А тепер ходімо до церкви, щоб разом з людьми та ангелами співати колядки і славити народження маленького Ісуса.

Тáто й Тарасик пішли засніженою стежкою до церкви, щоб разом з усіма радіти Різдву Ісуса Христа.

Маленький Ангелік разом з маленьким Тарасиком радісно співають різдвяних колядок.

«Христос народився!» – прошепотів Тарасик.

«Славимо його!» – так само пошепки відповів Ангелік.

1. 2. У яку пору відбуваються події в тексті? На скільки частин можна поділити текст? Про кого розповідається в першій частині? А в другій? Чому втомився Маленький Ангелік? Знайди в тексті й зачитай, чому Перша Зірка має бути чиста і блискуча. Що робив Тарасик? З ким і куди він пішов?

1. 3. Розкажи, як готуються до Різдва у твоїй родині? Як ви святкуєте?

§ 61. Ознайомлюємося з родом і родовими закінченнями іменників

1. 1. Прочитай таблицю Кіберика. Пригадай і розкажи, що ти знаєш про рід іменників з уроків рідної мови.

În limba română: **В українській мові:**

genul	↔	рід
masculin	↔	чоловічий
feminin	↔	жіночий
neutru	↔	середній

В українській мові, як і в румунській, кожен іменник має рід: **чоловічий**, **жіночий** або **середній**.

Щоб визначити рід предмета, потрібно підставити слова: **він**, **мій**, **одін** – чоловічий рід; **вона**, **моя**, **одна** – жіночий рід; **воно**, **моє**, **одне** – середній рід.

Іменники чоловічого роду найчастіше мають нульове закінчення (□) або **-о**, жіночого роду – **-а**, **-я**, середнього – **-о**, **-е**.

1. 2. Прочитай таблицю Кіберика. Перевір її правильність, користуючись інформацією з попереднього повідомлення.

Чоловічий рід
(він, мій, один)

ба́тько, син

Жіночий рід
(вона, моя, одна)

ма́ма, до́нька

Середній рід
(воно, моє, одне)

со́нце, се́ло

2. 1. Прочитай таблицю, яку підготували Марійка й Санду. Зроби висновок: чи завжди збігається рід іменників в обох мовах.

În limba română:

vară (genul feminin)
mare (genul feminin)
ziuă (genul feminin)
masă (genul feminin)
scaun (genul neutru)

В українській мові:

лі́то (серед. рід)
мо́ре (серед. рід)
де́нь (чол. рід)
ста́л (чол. рід)
ста́лець (чол. рід)

2. 2. За закінченнями й підставними словами визнач рід іменників.

Шко́ла, неді́ля, се́ло, де́рево, ді́м, кімна́та, си́р, дже́рело́.

В українській мові, на відміну від румунської, іменники – назви дерев та їх плодів належать до одного роду. Наприклад: **сли́ва** (дерево) і **сли́ва** (плід) – жіночого роду. Так са́мо **ви́шня**, **айва́**, **гру́ша** – жіночого роду; **гори́х** – чоловічого. Вия́ток: **я́блу́ня** (дерево) – жіночого роду, **я́блуко** (плід) – середнього роду.

3. 1. Розглянь малюнки – назви іменники. Визнач їх рід.

3. 2. Доповни речення словами – назвами малюнків. Запиши утворені речення.

1. Мій _____ новий.
2. Моя _____ гарна.
3. Моє _____ смачне.

4. Прочитай іменники. Випиши спочатку слова чоловічого роду, потім – жіночого, а насамкінець – середнього. Подумай, які слова потрібно підставляти, щоб не помилитися.

Тато, озеро, сестра, літо, персик, день, бабуся, учень, подруга.

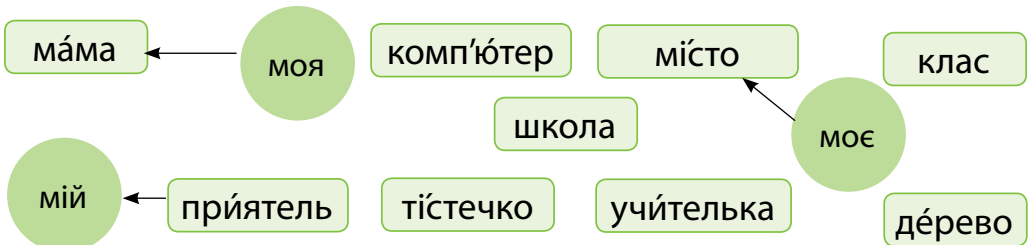
5. Переклади слова українською мовою й запиши групами за зразком. Під час запису розрізняй рід іменників в обох мовах.

Floare, soare, casă, elev, sorac, pasăre, albină.

Зразок. Чоловічий рід – зошит, ... ,
Жіночий рід – школа, ... ,
Середній рід – вікно, ... ,

6. Прочитай слова. До яких з наведених іменників можна підставити слова **мій, моя, моє**? Утвори й запиши речення за зразком.

Зразок. Це мій пріятедь.
Це моє місто.

7. 1. Розглянь малюнки й підписи під ними. Визнач рід іменників – назв тварин. Зверни увагу на закінчення іменників середнього роду – назв маленьких істот (тут: дитинчат тварин).

кіт

кіць я

кошен я

півень

кúрк а

курч а

7. 2. Прочитай іменники – назви тварин. Знайди й запиши окремо представників кожної «сім'ї». Познач закінчення у словах.

Індік, лисеня, коза́, індічка, цап, козеня́, лис, індіча́, лиси́ця.

7. 3. Розглянь таблицю. Доповни її, спираючись на слова із вправ 7. 1 та 7. 2.

Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід
<input type="text"/> -?, -о	<input type="text"/> -?, -я	<input type="text"/> -о, -е, -?, -?

8. 1. Прочитай вірш Андрія Кисельова. Спиши. Визнач рід виділених слів.

У кита́ синóчок – **кітєня**,
 у слона́ синóчок – **слонєня́**.
 В їжачка́ синóчок – **їжачáтко**.
 Ну, а я **синóчок** – в мога́ **та́тка**.

8. 2. Намалюй малюнок до першого рядка вірша.

§ 62. Слۇхаємо й читаємо текст, правильно інтонуюємо речення. Визначаємо рід іменників

1. 1. Послухай текст.

За Дмитром Чередниченком

КОЗА́ Й ВІВЦЯ

Зустрічає вівця козу́ з дитинча́м та й ка́же:

– О, яке га́рне в тебе́ ягня́.

– Не ягня́, а козеня́, – поправля́є коза́.

– А хіба́ не в усіх одна́ково діти́ назива́ються? – пита́є вівця́.

– Авже́ж, ні. У тебе́ – ягня́, у мене́ – козеня́, у гу́сочки – гусе́ня, у кішечки – кошеня́, у соба́чки Жу́чки – цу́ценя́, у сві́нки – порося́...

– О-о, я так і не вимовлю. А в коро́ви – коровеня́?

– Ні-і, теля́.

– А в коби́ли – кобиленя́?

– Ні-і, лоша́.

– Я не зна́ю, як вони́ розрізня́ють, де хто. А для мене́ всі – ягня́та.

1. 2. Між ким відбулася розмова? Чого не знала вівця? Як називаються дитинчата корови, кози, кобили, свині?

1. 3. Потренуйся правильно інтонувати речення.

1. Прочитай, висловлюючи захоплення. Вимовляй з більшою силою голосу підкреслені слова.

→ – О, / яке га́рне в тебе́ ягня́. //

2. Передай інтонацією, у кого як називаються дитинчата. Для цього підвищуй і понижуй голос так, як показують стрілочки, роби паузи на місці розділових знаків і з більшою силою голосу вимовляй підкреслені слова.

→ →
У тебе́ – / ягня́, / в мене́ – / козеня́, / в гу́сочки – / гусе́ня,
/ в кішечки – кошеня́, / у соба́чкі Жу́чки – / цу́ценя́, / у сві́нки – /
порося́... //

1. 4. Розподіліть ролі і прочитайте текст «Коза й вівця» за особами.

2. Випиши з тексту «Коза й вівця» назви тварин, які згадувалися, та назви їх дитинчат. Визнач рід записаних іменників.

Зразок. Вівця́ (ж. р.) – ягня́ (с. р.).

Коза́ (ж. р.) –

3. Прочитай вірш Олександра Олеся. Випиши іменники – назви тварин. Вкажи їх рід.

Кіцька пєсика питає,
звідки він всі б́укви знає.
Відпові́в він, що Миколу́
ко́жен день відво́дить в шко́лу.

§ 63. Змінюємо іменники за зразком о́дин – ба́гато. Спостерігаємо за зміною закінчень у слова́х

1. 1. Прочитай речення. Про що ти з них дізнався(-лася)?

Са́нду читає ка́зку Іона Кря́нге «Са́пра су тре́и іезі».

Ма́рїйка слу́хає украї́нську пі́сню «Два пі́вники горо́х
моло́ти́ли».

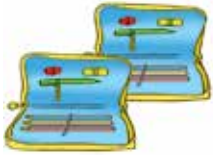
1. 2. Чи змінюються іменники за числами у твоїй рідній мові? А в українській мові? Аргументуй свою відповідь, використовуючи речення з попередньої вправи.

1. 3. Перевір правильність своєї відповіді – прочитай повідомлення, наведене нижче.

В українській мові, як і в руму́нській, іменники мо́жуть
ужива́тися в **одні́ні** (singular) і назива́ти **один** (un) предмет
і в **множи́ні** (plural) й назива́ти **багато** (mult) предметів. Напри́-
клад: ка́зка – казкі́, у́чень – учні́.

2. Розглянь малюнки, прочитай підписи під ними. Запиши ті словосполучення, в яких іменники вжиті у множині.

два пенáли новий альбóм кольорóві олівці́ мій рюкзáк

3. Прочитай таблицю і простеж, як у іменників, ужитих в однині і множині, змінюються закінчення.

Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід
бáтьк ^о – батьк ^{и́}	квітк ^а – квітк ^{и́}	я́блук ^о – я́блук ^а
брат – брат ^{и́}	бабу́с ^я – бабу́с ^и	вікн ^{о́} – вікн ^а
місяць – місяц ^{и́}	тінь – тін ^и	пóл ^е – пол ^{я́}

Зверни увагу на остáнній приголосний оснóви. Якщо він твердий, то у множині слóво бóде мáти закінчення **-и** (чол. і жін. р.) або **-а** (серед. р.): клáс^[-] – клáс^и, міст^[-]^о – міст^{а́}. А якщо м'який або шиплячий (**[ж]**, **[ч]**, **[ш]**), то множині бóде закінчення **-и**: дідус^[=] – дідус^{и́}, груш^[-]^а – груш^и (чол. і жін. р.) та **-я** (серед. р.).

4. 1. Прочитай вірш Наталі Забіли. У яку пору року так буває?

З нéба пáдають сніжінки
на дерéва, на будíнки,
на майдáни, на садкí,
на ялíнки, на дубкí.

4. 2. Спиши. Підкресли іменники, ужиті у множині, познач закінчення.

В українській мові, на відміну від румунської, у множині закінчення може бути наголошеним. Наприклад: ліс □ – ліс **ї́**, міст **о́** – міст **а́**, річка **а** – річка **ї́**.

5. Прочитай і відгадай загадки. Спиши, дописуючи відгадки. Визнач число виділених іменників.

1. У с^умці з^ошити, б^укв^ар. Хто до шк^оли йде? _____ !
2. Р^учки й о^лівці́, щоб зна́ли, ми кладемо у _____ .

§ 64. Сл^ухаємо й чит^аємо текст. Відповід^аємо на запит^ання

1. 1. Послухай текст.

За Михайлом Пляцковським

РОМАШКИ В СІЧНІ

Цуценя Гавчик і каченя Крячик дивилися, як надворі кружляють сніжинки. Вони щулилися від морозу.

– Холодно! – клацнуло зубами цуценя.

– Улітку, звичайно, тепліше... – сказало каченя й заховало дзьобик під крильце.

– А ти хочеш, щоб з́араз лі́то наста́ло? – запита́в Га́вчик.

– Хо́чу. Але так не бува́є...

Цуце́ня принесе́ло папі́р, коро́бку з ко́льоро́вими олі́вця́ми і ста́ло малюва́ти. За де́кілька хви́лін во́но пока́зало сві́й малю́нок Кря́чику.

На малю́нку зеле́ніла тра́ва і всю́ди сві́тілися мале́нькі со́нечка рома́шок. А над ні́ми ви́блискувало спра́вжнє лі́тнє со́нце.

– Це ти до́бре ви́гадав! – похва́лів Га́вчика Кря́чик. – Я ще ні́коли не ба́чив рома́шок... у сі́чні!

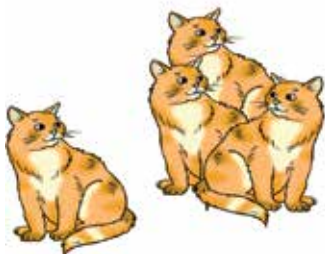
А на зе́млю, як і ра́ніше, па́дав сні́г. Він кру́жля́в і вкрі́вав усе навко́ло. Але цуце́ня й каче́ня диві́лися на весе́лі кві́ти, і їм здава́лося, що наста́ло спра́вжнє рома́шкове лі́то. І обо́м ста́ло теплі́ше.

1. 2. Про кого розповідається в тексті? Як почували себе Гавчик і Крячик? Чому? Що намалювало цуценя Гавчик? Для чого? Знайди в тексті й зачитай ту частину, де розповідається про малюнок.

§ 65. Спостерігаємо за чергуванням і випаданням голосних під час змінювання іменників за зразком **один – багато**

1. 1. Розглянь малюнки, прочитай підписи під ними. Простеж, як змінилися голосні в основі слів, ужитих у множині.

кіт – кот і

пиріг – пирог і

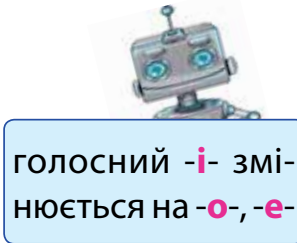

лебідь – лебед і

1. 2. Прочитай таблиці Кіберика. Прокоментуй їх зміст. Якщо відчуваєш труднощі, послухай коментар учителя.

-і- → -о-
стіл – столи
ніж – ножі
гість – гості

-і- → -е-
лєбідь – лєбєді
ведмідь – ведмєді
папір – папєри

 2. 1. Прочитай речення. Поміркуй, у якому числі треба вжити іменники, що в дужках. Які зміни відбудуться в основі слів?

1. У небі летять (лєбідь).
2. На столі лежать (ніж) і видєлки.
3. Свої (річ) я складаю в комод.
4. У бабусі Таїси живуть два (кіт).
5. Моїй сестрі чотири (рік).

2. 2. Запиши речення, змінюючи слова, що в дужках. Підкресли голосні, які змінилися.

3. 1. Розглянь малюнки, прочитай підписи під ними. Простеж, які голосні зникли в основі слів, ужитих у множині.

хлопєць – хлопц і стілєць – стільц і журавєль – журавл і

3. 2. Прочитай таблиці Кіберика. Прокоментуй їх зміст. Якщо відчуваєш труднощі, послухай коментар учителя.

-о- → -о-
будінок – будін↓ки
садок – сад↓кі
дубок – дуб↓кі

-е- → -е-
прапорєць – прапор↓ці
українець – україн↓ці
олівєць – олів↓ці

4. 1. Прочитай речення. Подумай, в якому числі треба вжити іменники, що в дужках. Які зміни відбудуться в основі слів?

1. У Софійки є ф́арби, а в Андрі́еша – кольоро́ві (оливе́ць).
2. Тітка Мари́на приготува́ла сала́т з помідоро́в, (огіро́к) і (пе́рець).
3. Біля доро́ги збудува́ли ви́сокі (будіно́к).

4. 2. Запиши речення, змінюючи слова, що в дужках.

5. 1. Прочитай і спиши речення.

1. На узлі́ссі росли́ ялі́нки й **дубкі́**.
2. Узі́мку корóткі **дні́** й до́вгі **но́чі**.
3. Ді́ти трима́ли в ру́ках кольоро́ві **прапо́рці́**.
4. У кни́жці га́рні **малю́нки**.

5. 2. Виділені слова запиши за зразком.

Зразок. Вечори́ – ве́чір, молодці́ – молодéць, ...

§ 66. Складаємо розповідь за серією малюнків і опóрними фра́зами

1. 1. Розглянь малюнки. Хто на них зображений? Дай їм імена.

1. 2. Що робила бабуся? Чому котик сумував? Куди пішла бабуся? Що зробив котик? Як закінчилася його гра з клубком? Чи зраділа бабуся, коли повернулася з кухні? Чому?

2. 1. Склади розповідь за малюнками і словами з довідки.

Довідка: плелá спіцями, нудьгува́в, хоті́в гра́тися, клубо́к, наздоганя́в, заплу́тався, неслухня́ний, звільни́ла.

2. 2. Запиши складену розповідь.

2. 3. Прочитай розповідь удома. Читай так, щоб зацікавити тих, хто тебе слухає.

§ 67. Ознайомлюємося з відмінками української мови та відмінковими запитаннями. Спостерігаємо за відмінюванням іменників жіночого роду в однині

1. 1. Прочитай речення. Простеж, як змінюються закінчення іменників залежно від запитань.

Це (що?) шкóл^[-] **а**, земл^[=] **я**.

Іду (куді? до чо́го?) до шкóли, до земл^і.

Вдячний (чому́?) шкóлі, земл^і.

Ба́чу (що?) шкóлу, зéмлю.

Сум^ю (за чим?) за шкóлю, за земл^{ею}.

Як га́рно (де? у / на чо́му?) у шкóлі, на земл^і.

 1. 2. Поміркуй, чому у словах **земля і **школа** різні закінчення. Підказка: зверни увагу на твердість чи м'якість останнього приголосного основи.**

 В українській мові іменники, поєднуючись з іншими словами, змінюють закінчення. Зміну закінчень іменника називаємо **відмінюванням**, або **змінюванням за відмінками**.

 2. Прочитай таблицю Кіберика. Запам'ятай назви відмінків і запитання, на які вони відповідають. Зверни увагу, як скорочено позначені відмінки.

Назви відмінків Допоміжні слова Запитання до іменників

			істот	неістот
Називний	Н. в.	є, це, ось	хто?	що?
Родовий	Р. в.	нема	кого?	чого?
Давальний	Д. в.	дати, щастить	кому?	чому?
Знахідний	З. в.	бачити, знайти	кого?	що?
Орудний	О. в.	пишатися	ким?	чим?
Місцевий	М. в.	знаходиться	на кому?	на /у чому?
Клічний	К. в.			

 Скільки є відмінків? Який відмінок не відповідає на запитання? Чи знаєш ти, як його використовують?

Назва **клічного** відмінка походить від слова **клікати**. Якщо потрібно звернутися до особи, то використовують клічний відмінок. Наприклад: *мамо, бабусю, земле, Миколко*.

3. 1. Прочитай речення, додаючи закінчення до слів Ніна й Катруся.

Ось (хто?) Ніна й Катруся.

Я йду (до ко́го?) до Нін_ й Катрус_ .

Даю книжки (кому?) Нін_ й Катрус_ .

Бачу (кого?) Нін_ й Катрус_ .

Розмовляю (з ким?) з Нін_ й Катрус_ .

Нові плаття (на ко́му?) на Нін_ й Катрус_ .

Привіт, Ніно й Катрусю.

	[-]	[=]
Н. в.	-а	-я
Р. в.	-и	-і
Д. в.		-і
З. в.	-у	-ю
О. в.	-ою	-єю
М. в.		-і
К. в.	-о	-ю

3. 2. Запиши речення. Познач закінчення в іменниках, які змінювалися.

3. 3. Зміни так само словосполучення сестра Ганнуся.

4. 1. Прочитай речення, додаючи закінчення до слова бабуся залежно від запитань.

У мене є (хто?) бабус_ . На канікулах я їздила (до ко́го?) до бабус_ в село. Ми (з ким?) з бабус_ ходили в ліс. Я дуже люблю (кого?) бабус_ .

4. 2. Запиши речення. Познач закінчення в іменнику бабуся в кожному реченні. Перевір правильність свого запису за таблицею вправ 3.1: визнач твердий чи м'який останній приголосний основи у слові й зстав із відповідними закінченнями.

5. 1. Прочитай речення, додаючи закінчення до іменника парта.

Це моя (що?) парт□ .

Я йду (до чо́го?) до парт□ .

Бачу (що?) парт□ .

Сиджу (за чим?) за парт□ .

Зшит (на чо́му?) на парт□ .

5.2. Запиши речення. Познач закінчення в іменнику **парта у кожному реченні.**

5.3. У першому і третьому реченнях іменник **парта відповідає на однакові запитання. Чи однакові закінчення іменника в цих реченнях? Чому? Послухай або прочитай, як про це міркували Санду й Марійка.**

– Марійко, в обох реченнях до іменника **парта** ставиться однакове запитання: **що?** Отже, і закінчення у цих словах має бути однакове.

– Ні, Санду. У цих реченнях іменник **парта** вжито у різних відмінках. Зверни увагу на допоміжні слова.

– Звісно! У першому реченні іменник ужито в називному відмінку, а в третьому – у знахідному.

6.1. Прочитай речення. Які запитання потрібно поставити до іменника **іграшка?**

Я сумую (___ ?) без іграшк*и*.

Я знайшов (___ ?) іграшк*у*.

Це моя (___ ?) іграшк*а*.

Я граюся (___ ?) іграшк*ою*.

6.2. Запиши речення, дописуючи запитання у дужках. Зазнач над словами, що змінювалися, в яких відмінках вони вжиті.

6.3. Прочитайте запитання. Поміркуйте, як би ви відповіли на них. Зверніться з цими запитаннями одне до одного й дайте відповіді.

- Чи є в тебе улюблена іграшка?
- Як вона з'явилася в тебе?
- Як саме ти граєшся нею?
- Чи дозволяєш гратися цією іграшкою іншим дітям?

Ти вже знаєш, що в українській мові є слова, які нічого не називають. Вони називаються **службовими**, бо слугують для зв'язку між словами.

До службових слів належать прийменники: **у, до, для, через, під, над, між** та багато інших. Ці слова вживаються з іменниками (стоять при іменниках). Тому й отримали таку назву – прийменники.

7. 1. Прочитай таблицю Кіберика. Зверни увагу, з якими прийменниками найчастіше вживаються іменники у різних відмінках. У яких відмінках іменники вживаються без прийменників?

Н. в.	–
Р. в.	без, від, до, з, біля, для
Д. в.	–
З. в.	про, на, за, по, через
О. в.	перед, під, над, за
М. в.	на, в (у), по, при
К. в.	–

Учені дослідили, що в українській мові іменники найчастіше вживаються у **називному** відмінку.

Слова у **називному** і **клічному** відмінках уживаємо без прийменників.

Родовий відмінок є чемпіоном, бо слова у цьому відмінку можуть поєднуватися аж зі 150 прийменниками (усього в українській мові близько 200 прийменників).

Іменники у **родовому, знахідному** й **орудному** відмінках можуть вживатися з прийменниками і без них. А от слова у **місцевому** відмінку завжди вживаються з прийменниками, але їх лише 5: **в, на, о, по, при**.

7. 2. Який з наведених фактів ти вважаєш найбільш цікавим?

7. 3. Спробуй намалювати схему або малюнок за змістом повідомлення. Користуючись схемою/малюнком, розкажи інформацію, яку ти прочитав(-ла) про вживання прийменників з іменниками у різних відмінках.

8. 1. Прочитай речення. Подумай, які запитання треба поставити до іменника **річка**?

Я йду (___ ?) до річк*и*. Здалека я ба́чу (___ ?) річк*у*. Ось (___ ?) річк*а*. Стою́ (___ ?) пе́ред річк*ою*. Я читала́ легенду́ (___ ?) про цю річк*у*. Річк*о*, яка ти га́рна!

8. 2. Запиши речення, дописуючи запитання у дужках. За запитанням і прийменником визнач відмінок, у якому вжито іменник **річка** у кожному з речень.

§ 68. Слу́хаємо текст. Чита́ємо за о́собами, усвідомлюємо прочіта́не. Зіставля́ємо зміст те́ксту і малю́нки, розпо́віда́ємо

1. 1. Послухай текст.

За Василем Сухомлинським

ЛЕДА́ЧА ПОДУ́ШКА

Малій Ярінці треба́ ра́но вставати́, щоб до шко́ли йти. А не хо́четься, ой не хо́четься! Увече́рі пита́є Ярінка у дідуса́:

– Діду́сю, чо́му вранці́ вставати́ не хо́четься?

– Це поду́шка в те́бе ледáча, – відпові́в діду́сь.

– А що ж ї́й зробі́ти, щоб не була́ ледáчою?

– Знаю́ я таємни́цю, – пошепки сказа́в діду́сь. – Ото́ са́ме тоді́, як вставати́ не хо́четься, візьми́ поду́шку, вінеси на сві́же пові́тря. Дóбре ви́бий її кулачка́ми – вона́ й не бу́де ледáчою.

Насту́пного дня, вранці́, зно́ву не хо́четься вставати́ Ярінці. Але́ ж треба́ поду́шку провчи́ти, ліно́щі з не́ї ви́бити!

Прокі́нула́сь Ярінка, швиде́нько одягла́ся, взяла́ поду́шку, вінесла на подві́р'я, покла́ла на ла́вку та й поча́ла бі́ти її кулачка́ми. Поверну́лася до ха́ти, покла́ла поду́шку на лі́жко – і пішла́ умива́тися.

А діду́сь хі́тро усміха́вся.

1. 2. Про кого розповідається у тексті? Як звати дівчинку? Про яку «таємницю» розповів Яринці дідусь? Що робила Яринка, щоб провчити подушку? Знайди і прочитай уривок про це. Чи справді подушка була ледачою? Як ти думаєш, чому дідусь хитро посміхався?

1. 3. Чи є в тебе «таємниця», яка допомагає швидко прокинутися зранку? Розкажи, як ти борешся з лінощами?

1. 4. Прочитайте за ролями діалог дідуса та Яринки.

1. 5. Розглянь малюнки. У якій послідовності їх потрібно розмістити?

2. Потренуйся переказувати текст за малюнками.

§ 69. Спостерігаємо за відмінюванням іменників чоловічого й середнього роду в однині

1. 1. Прочитай речення. Простеж, як змінюються закінчення іменників **брат**, **приятель**. Визнач рід цих слів. Поміркуй, чому ці іменники мають різні закінчення.

Це мій (хто?) брат , приятель .

Я йду (до ко́го?) до брата , приятеля .

Допомагаю (кому?) брату (-ові), приятелю (-еві).

Зустрічаю (кого́?) брата , приятеля .

Весело (з ким?) з братом , приятелем .

Куртка (на ко́му?) на брату (-ові), приятелю (-еві).

Добрий день, брате , приятелю .

1. 2. Спиши речення. Визнач і вкажи відмінки, у яких ужиті іменники.

2. 1. Прочитай речення. Простеж, як змінюються закінчення іменників **озеро, поле**. Визнач рід цих слів.

Це (що?) озеро, поле.

Стою (де? біля чого?) біля озера, поля.

За красу вдячний (чому?) озеру, полю.

Люблю (що?) озеро, поле.

Милуюсь (чим?) озером, полем.

Цікаво (де? на / у чому?) на озері, у полі.

Яке ти велике, озеро, поле!

2. 2. Спиши речення. Визнач і вкажи відмінки, в яких ужиті іменники.

3. 1. Прочитайте таблицю Кіберика. Іменників яких родів вона стосується? Подумайте, чому до кожного відмінка наведено по кілька закінчень? На основі слів, що відмінювалися у вправах 1. 1 і 2. 1, сформулюйте висновок про те, від чого залежить закінчення іменника?

Іменники, що мають закінчення □, -о, -е

	відмінки	чол. рід	серед. рід
Н. в.	хто? що?	- <u>□</u> , -о	-о, -е
Р. в.	кого? чого?	-а, -я	-а, -я
Д. в.	кому? чому?	-у (-ові, -еві)	-у, -ю
З. в.	кого? що?	-а, -я	-о, -е
О. в.	ким? чим?	-ом, -ем	-ом, -ем
М. в.	на, у (в) кому? чому?	-у (-ові, -еві)	-і

3. 2. Змініть іменник **батько** за зразком вправи 1. 1. Запишіть. Подумайте, за яким стовпчиком таблиці ви будете звіряти правильність закінчень у цьому слові?

4. 1. Прочитай речення. Які запитання потрібно поставити до іменника **море?**

Я їду (___ ?) до мор[я].

Я бачу (___ ?) мор[е].

Милуюся (___ ?) мор[ем].

Я купуюся (___ ?) в мор[і].

4. 2. Запиши речення, дописуючи запитання в дужках. Зазнач над словами, що змінювалися, в яких відмінках вони вжиті.

5. 1. Прочитай речення. Яке слово змінювалося? Визнач його рід. Подумай, які запитання потрібно поставити до іменника **вчитель?**

Ми чекаємо (___ ?) вчител[я]. Ось наш (___ ?) учитель[]. Нам цікаво (___ ?) з учител[ем]. Ми допомагаємо (___ ?) вчител[еві].

5. 2. Запиши речення, дописуючи запитання у дужках. Зазнач над словами, що змінювалися, в яких відмінках вони вжиті.

5. 3. Зміни так само іменник **дідусь.**

6. 1. Утвори й запиши словосполучення з наведених слів. Познач закінчення іменників, що змінювалися.

Їхати (**чим?**) поїзд;

летіти (**чим?**) літак;

мандрувати (**з ким?**) з друг;

повертатися (**до чого?**) до селю;

виїжджати (**з чого?**) з місто;

стояти (**біля чого?**) біля монумент.

мандрувати
=
подорожувати

6. 2. Перевірте правильність записів одне одного за таблицею на с. 27.

6. 3. Прокоментуй таблицю Кіберика: чому між словами стоїть знак порівнює. Як називаємо такі слова?

7. 1. Прочитай діалог, додаючи до слів закінчення.

– Ти любиш подорожувати?

– Так! У неділю ми з клас__ їздили до міст_ Львів.

– Яким транспортом ви їздили?

– Автóбус_.

7. 2. Прочитайте діалог.

7. 3. Складіть і розіграйте діалог на таку ж тему.

8. 1. Послухай текст.

Ми (з ким?) з тат_ (де? у чому?) у магазин_ . Ми вибираємо подарунок (кому?) Славк_ . Я вибрав (що?) літак_ , а тато – (що?) велосипед_ . (кому?) Славк_ сподобаються наші подарунки.

8.2. Від чийого імені ведеться розповідь? Де знаходиться хлопчик? З ким він? Що вони роблять? Кому вони вибирають подарунок? Що обрали тато й син для іменинника?

8.3. Прочитай текст, додаючи закінчення до іменників залежно від запитань. Запиши текст.

§ 70. Слухаємо текст.

Тренуємося читати виразно, розповідаємо, розігруємо діалогі

1. 1. Прочитай назву тексту. Поміркуй, про що може бути розповідь?

1. 2. Послухай текст і перевірь правильність своїх міркувань.

За Майєю Фроловою

ЩАСЛИВИЙ ДЕНЬ

Сьогодні в мене день народження. // Хіба ж є дні, / кращі за цей? // Мені будуть вітати вдома, / в школі. // Бабуся пиріг спечі – / і я буду пригощати своїх однокласників та однокласниць. // А Юлія Нілівна за щось хороше похвалить. У неділю додому придуть мої друзі. Будемо веселитися.

Аж ось по двірях заляпали долоньки моєї сестрички Олі.

– Михайлику, відчині! – гучає вона.

– Зачекай, Олечко! Нехай Михайлик поспить, – умовляє мама.

– Я не сплю! – гучаю. – Заходьте!

Двері розчиняються. Нікого не видно.

І раптом з-за дверей викочується кудлате цуценя. Воно падає на бік, задирає догори лапки. Дивиться на мене чорними очима. Живе! Справжнє!

Хіба може такé бути, щоб мені на день народження подарували цуценя? Такé буває тільки в казках.

Я біжу до нього, беру на руки. Воно притихло, мабуть, зрозуміло, що тепер – моє!

Мама й Оля стоять за дверима й заглядають у шпарінку. Я біжу до них, цілую.

– Татові дякуй. Це він цуценя привіз, – каже мама.

Тато на роботі. Коли він прийде, я подякую йому сто разів! Вибігаю на балкón, піднімаю цуценя високо вгору – дивіться всі! А воно не скавуліть, не боїться, такé гарне, моє цуценятко.

1.3. Про кого розповідається у тексті? Що саме? Чому радів хлопчик? Що уявляв? Який подарунок приготував йому тато? Яким було цуценя? Знайди і прочитай речення, у яких розповідається про песика. Чи сподобався Михайликові подарунок?

1. 4. Потренуйся читати виразно за розміткою.

1. 5. Перечитай перші два абзаци тексту «Щасливий день». Розкажи, що було далі.

1. 6. Чому текст має таку назву? А який день щасливий для тебе?

2. Уявіть ситуацію: тато повернувся з роботи додому, його зустрічає Михайлик. Розіграйте розмову батька й сина, доповнюючи наведені репліки.

– Привіт, сінку!

– _____, _____.

– Вітаю тебе з _____! Бажаю _____.

– _____, _____.

– Подарунок тобі сподобався?

– _____, _____. Він _____!

3. Пригадай свій день народження. Хто тебе вітав? Що подарували? А як ти вітаєш своїх рідних і друзів? Що даруєш?

4. Намалюй малюнок на тему «День народження». Можеш зобразити на ньому своє свято чи когось зі своїх рідних, або подарунок, про який мрієш.

§ 71. Спостерігаємо за чергуванням приголосних під час відмінювання іменників

1. 1. Послухай текст.

– Як же влітку не радіти?

В не́бі со́нце, в лу́зі – кві́ти... – чита́в вірш Са́нду й заміслився...

– Марі́йко, – зверну́вся він до по́други, – я зна́ю сло́во **лу́г**. А у вірші на́писано у **лу́зі**, а не у **лу́гі**. Чо́му так?

– Який ти ува́жний, Са́нду! Молоде́ць! Запам'ята́й: під час відмінювання іме́нників зву́ки **[г]**, **[к]**, **[х]** пе́ред закі́нченням **-і** зми́нюються на **[з']** **[ц']** **[с']**. Ось як про це на́писано у вірші А́лли Сваше́нко:

Як виконуєш завдання,
не забудь про чергування:
як поріг – то на порозі,
ну, а ріг – пиші: на розі.
Коли вухо – то у вусі,
а кожух – то у кожусі,
як урбак – то на урбаці,
а як бік – кажи: на боці.

1. 2. Між ким відбулася розмова? Що здивувало Санду? Що на це відповіла йому Марійка?

1. 3. Прочитай таблицю Кіберика. Зверни увагу, в яких відмінках в іменниках чергуються приголосні.

Н. в.	Д. в.	М. в.
[г] → [з']	папуга – папуз <i>і</i>	нога – на ноз <i>і</i>
[к] → [ц']	качка – качц <i>і</i>	рука – у руц <i>і</i>
[х] → [с']	комаха – комас <i>і</i>	вухо – у вус <i>і</i>

1. 4. Прокоментуй таблицю Кіберика. За потреби користуйся інформацією із завдання 1. 1.

1. 5. Випиши з попередніх завдань три пари слів, в яких чергуються приголосні. Підкресли букви, що їх позначають.

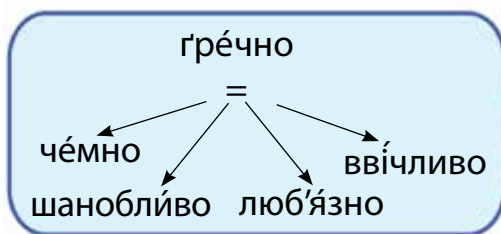
2. Прочитай словосполучення, змінюючи слова, що в дужках. Запиши. Перевір правильність свого запису за таблицею.

Цуценя у (бўдка), папуга у (клїтка), машина на (дорўга), хлўпчик у (куртка), колобўк у (казка), тато на (порїг), дїдўсь у (кожўх).

3. 1. Прочитай вїрш Олени Плавенчук, змінюючи іменники, що в дужках.

Любїть наш пївник
усїм на свїтанку

грéчно бажáти
«Дóброго рáнку»:
(кúрочка) й (гúсочка),
(свiйнка) i (кáчка),
кóтику Мúрчику
та ще й (собáчка).

3.2. Спиши вірш, розкриваючи дужки. У змінених іменниках підкресли букви, що позначають звуки, які чергувалися.

3.3. Як ти розумієш зміст таблиці Кіберика? Утвори й запиши словосполучення: використовуй слова з таблиці й дієслова вітатися, поводитися, посміхатися, ставитися.

3.4. Скажи, кому побажав «Доброго ранку» півник? А кому ти сьогодні бажав(-ла) «Доброго ранку»?

4. Утвори й запиши словосполучення. Пам'ятай про чергування звуків під час відмінювання іменників.

прочитáти	у	бéрег
сидiти		úрок
грáтися	на	кнiжка
пáстись		луг

§ 72. Спiлкуéмося, розповiдаéмо про домáшніх улóбленцiв

1.1. Прочитай текст, додаючи слова – нáзви малюнкiв. Про кого розповiдали дiти?

сидiли на й розмовляли.

Марiйка сказа́ла:

– А у мене є . Він живе́ у .

– А у мене є , – сказав Дмитрик. – Його звати Яшка.

 любить їсти .

– Софійко, а в тебе є домашній улюбленець? – запитала .

– Ні, у мене немає, – сказала . – Я мрію про . Батькі обіцяли подарувати мені на день народження.

1. 2. Складіть і запишіть три запитання за змістом тексту. Зверніться з ними одне до одного й отримайте відповіді.

2. 1. Розглянь малюнки, прочитай текст.

– Санду, у тебе є домашній улюбленець? – запитала вчителька.

– Так, є, – відповів хлопчик.

– Розкажи про нього.

– У мене є котик. Його звати Сніжок. Він білий і пухнастий. Мій котик любить молоко і спати в кошику.

2. 2. Що на малюнку не так, як у тексті? Про кого розповів Санду? Що саме? Знайди у тексті і зачитай уривок про це.

2. 3. Розкажи про свого домашнього улюбленця так, як Санду. Якщо в тебе вдома не живе тваринка, то розкажи про кого ти мрієш.

З давніх-давен люди і тварини живуть разом. Першим домашнім улюбленцем став пес, а потім – кішка. Сьогодні поряд з людьми живуть черепахи, папуги, хом'яки, кролики, шиншили, щурі, павуки, змії, рибки та багато інших тварин.

Відомий факт приятелювання людини і крокодила. Про це навіть зняли фільм.

Прикладом рідкісної дружби між людьми і левом є історія англійців, які виховали осиротіле левеня. Потім уже дорослу тварину випустили на волю. Рятівники приїжджали в заповідник, щоразу лев упізнавав їх і радісно вітав.

3. 1. Підготуй розповідь про цікаву пригоду з твоїм домашнім улюбленцем.

3. 2. Знайди в мережі інтернет або в інших джерелах цікаву інформацію про домашніх улюбленців.

§ 73. Слухаємо й читаємо текст, відповідаємо на запитання

1. 1. Послухай текст.

За Євгеном Гуцало

ЖОВТИЙ ПОДАРУНОК

На день народження подарували Ганнусі багато подарунків: ляльку, книжку, рюкзак, пенал, цукерки, квіти. А дядечко Мазур подарував дівчинці курчатко. Воні було жовте, пухнасте й такі беззакісне. Такий подарунок дуже сподобався дівчинці.

Ура́нці Ганну́ся зібра́лася до шко́ли.

– А що ти в рюкза́к покла́ла? – запита́в ба́тько.

– Сніда́нок.

– А бі́ля сніда́нку?

Ганну́ся зізна́лася:

– Курча́тко. Я його́ вдо́ма бою́ся залиша́ти, бо тут кіт.

– А хіба́ курча́тко ма́є ходи́ти до шко́ли? – усміха́ється ба́тько. – Воно́ бу́де вчи́тися писа́ти?

– Ні, – заперече́чила Ганну́ся. – Воно́ бу́де сиди́ти в мо́єму рюкза́ку.

– Ну гара́зд. Аби не заважа́ло дітя́м на уро́ці.

Що́йно Ганну́ся вийшла на́двір, як діста́ла курча́тко з рюкза́ка і вже да́лі не́сла його́ в руці́. Лю́ди на ву́лиці за́питували:

– Воно́ теж до шко́ли?

– До шко́ли! – відка́зувала Ганну́ся.

Пе́ред шко́лою дівчи́нка захова́ла курча́тко в рюкза́к. А на уро́ці протя́гувала ру́ку до нього́, гла́дила і тихе́нько назива́ла курча́тко ласка́вими імена́ми.

– Ганну́сю, йди до до́шки, – зверну́лася до дівчи́нки вчи́телька.

Ганнуся пішла до дошки. І коли вже писала на дошці, курчатко вилізло з рюкзака. Спершу вонó постійо, а потім пішло по́під па́ртами аж до дошки.

– Де взялося курча́? – спита́ла вчи́телька.

– Це моє́, – сказа́ла Ганну́ся. – Я прине́сла з до́му.

– Де ж ти його́ взяла́? – поціка́вилась учи́телька.

– Дядечко Ма́зур подару́вав на день наро́дження.

– Доведеться віднести́ додо́му. А потім поверта́йся до шко́ли, – сказа́ла вчи́телька.

Вийшла Ганну́ся з кла́су і ка́же до курчатка:

– Не приймають тебе́ до шко́ли. А якби́ сиді́ло в рюкзаку́, то й ти повчи́лося б тро́хи. От бач, як пога́но бу́ти неслухня́ним.

1. 2. Про кого розповідається в тексті? Як звали дівчинку? Чому текст має таку назву? Хто подарував Ганнусі курчатко? Чи сподобався їй подарунок? Яким було курчатко? Знайди й зачитай речення про це. Чому дівчинка взяла курчатко до школи? Що сталося на уроці? Чому вчителька попросила Ганнусю віднести курчатко додому?

1. 3. Прочитайте в ролях діалог Ганнусі й батька, починаючи зі слів «Уранці дівчинка зібралася до школи». Під час читання правильно інтонуйте речення.

ПРИКМЕТНИК

§ 74. Вивчаємо слова – назви ознак, спостерігаємо за їх роллю в мовленні

1. 1. Послухай текст.

Санду дивівся з вікна на вулицю. Хлопчик милувався природою і вирішив написати розповідь про те, що бачить. Ось що він написав...

Світіло сонце. Раптом подув вітер. На небі попливли хмари. Почався дощ. Та от сонце вийшло з-за хмар. Усе довкола: будинки, дерева, трава – заграło фарбами.

1. 2. Чи зрозуміло з тексту Санду, про яку пору року він написав? Чи можна дізнатися з тексту, які були небо, хмари? А який вітер: сильний і холодний чи легкий і теплий? Яких слів не вистачає в розповіді Санду?

Слова, які називають ознаки предметів і відповідають на запитання **який?, яка?, яке?** або **які?**, – це **прикметники** (adjectiv). Наприклад: день (який?) щасливий, дівчинка (яка?) весела, курчатко (яке?) жовте.

1. 3. Доповніть текст Санду прикметниками, які б змальовували певну пору року: весну, літо або осінь. Запишіть складений текст.

1. 4. Порівняй свій текст з текстом Санду. Який з текстів кращий? Чому? Які слова зробили текст виразним?

1. 5. Користуючись знаннями з рідної мови та власними спостереженнями, сформулюй висновок про роль прикметників у мовленні.

2. 1. Прочитай вірш Платона Воронька. Про кого в ньому розповідається?

ОЛЕНКА МАЛЕНЬКА

- Оленко **маленька**,
чому ти **раденька**?
- Бо в мене **весела** рідня.
- Чому в тебе очі
такі **голубенькі**?
- На небо дивлюся щодня.
- **Розумна** Оленко,
чому ж ти **маленька**?
- Тому я **маленька**,
що звуся Оленка, –
Оленки **маленькі** усі.

рідня = родина
голубі = блакитні
раденькі = веселі

2. 2. Яку дівчинку ти уявив(-ла)? Які слова тобі підказали це? Запиши, яка Оленка.

3. 1. Послухай вірш. Про кого розповідається у вірші Галини Демченко?

У синічки – білі щічки,
чорна шапка, сірі лапки,
фартушок жовтавий,
голосок ласкавий.

3. 2. Якою була пташка? Розкажи про це так, як описано у вірші. Зроби висновок про роль прикметників у цьому вірші.

3. 3. Спиши вірш. Підкресли прикметники.

Свою назву **синічка** отримала за синій колір пір'ячка на спині. А ще вважають, що назва пташки може походити від наслідування її звуків: синь-синь-синь!

4. Прочитай словосполучення. Переклади й запиши їх українською мовою. Підкресли прикметники.

Caiet galben, carte interesantă, rochie nouă, ochi albaștri, copii ascultători.

§ 75. Спостерігаємо за зв'язком прикметників з іменниками

1. 1. Спиши словосполучення іменників і прикметників. Визнач рід і число іменників. Простеж, чи в тому ж роді й числі вжито прикметники.

Мультик (який?) цікавий – мультики (які?) цікаві.

Пісня (яка?) весела – пісні (які?) веселі.

Слово (яке?) добре – слова (які?) добрі.

1. 2. Порівняй свій висновок з наведеним нижче.

Прикметники вживаємо у тому ж роді, відмінку й числі, що й іменники, ознаку яких вони називають.

1. 3. Санду й Марійка теж працювали над завданням. Прочитай, яких висновків вони дійшли.

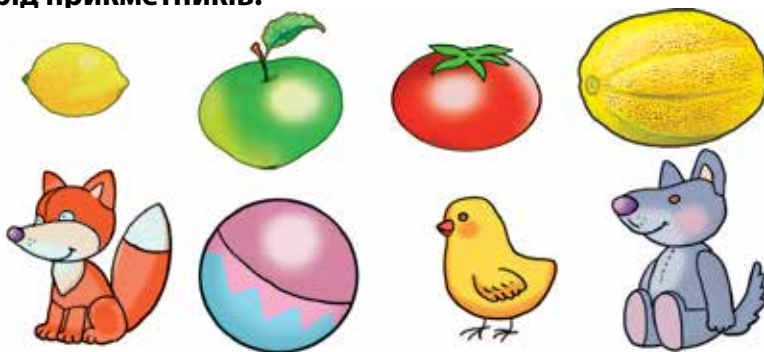

➤ До прикметників ставимо запитання залежно від роду: який? (чолов. р.), яка? (жіноч. р.), яке? (середн. р.).

➤ У множині прикметники відповідають на запитання які?

➤ Прикметник має такі ж закінчення, як і запитання, яке до нього ставиться: ліс (який?) зелений, трава (яка?) зелена, яблуко (яке?) зелене. Але: м'яч (який?) синій, фарба (яка?) синя, небо (яке?) синє (бо основа си[н'] закінчується на м'який приголосний).

2. Розглянь малюнки. Назви предмети та їх ознаки. Запиши утворені сполучення слів. Підкресли прикметники, познач їх закінчення. Визнач рід прикметників.

3. 1. Прочитай і спиши вірш. Підкресли іменники і прикметники, які з ними пов'язані. Познач закінчення у прикметниках. Визнач їх рід і число.

Сіній вечір, сіні зорі,
сіній човен, сіне море.
Я малярю і співаю.
Фарби іншої не маю.

3. 2. Яке сполучення слів ужито у множині? Як (за чим) ти це визначив(-ла)?

4. Спиши словосполучення, дописуючи закінчення прикметників.

Олівець (який?) жовт□, вишня (яка?) червон□, яблуко (яке?) солодк□, слон (який?) велик□, мишка (яка?) маленьк□, небо (яке?) блакитн□.

§ 76. Слухаємо текст. Тренуємося читати виразно. Спостерігаємо за роллю прикметників у тексті

1. 1. Послухай текст.

За Василем Сухомлинським

ЇЖАЧЕНЯТА

У їжачихи було двоє їжаченят. Мов клубочки з голочками, кругленькі, колючі. Покотілися клубочки їжі шукати. Котяться садом, городом. Аж бачать – сірий зайчик. Їсть солодку морквіну. Їм захотілося.

Ледве вісунули маленькі голівки, а зайчик як крикне:

– Геть звідси, гидкі, колючі!

Прикотілися клубочки до матусі, плачуть:

– Зайчик каже, що ми гидкі, колючі.

Їжачиха пригорнула маленьких, приголубила:

– Та хіба ж ви колючі, дітки мої рідненькі, – заспокоює вона. – Волоссячко у вас м'яке, як льон. Та ви ж пухкенькі, мов подушечки!..

1. 2. Про кого розповідається в тексті? Якими були їжаченята? Знайди в тексті слова, які допомогли розповісти про це. Кого зустріли їжаченята? Що робив зайчик? Як він назвав їжаченят? А як назвала діток мама-їжачиха? Чому?

1. 3. Потренуйся читати виразно за розміткою: дотримуйся пауз, з більшою силою голосу читай підкреслені слова.

Прочитай слова зайчика сердитим, злим голосом.

Геть звідси, / гидкі, / колючі! //

Прочитай, як їжачки скаржаться мамі, голосом передай образу.

Зайчик он каже, / що ми гидкі, / колючі. //

Голосом передай лагідність мамі-їжачихи, любов до своїх діток.

Та хіба ж ви колючі, / дітки мої рідненькі! // Волоссячко у вас м'яке, / як льон. // Та ви ж пухкенькі, / мов подушечки!.. //

1. 4. Прочитайте казку за ролями.

1. 5. Уявіть, що зайчик був добрим і чемним. Побудуйте розмову звірят так, щоб їжачки ввічливо попросили морквіну, а зайчик пригостив їх.

2. 1. Прочитай таблицю Кіберика. Що ти помітив(-ла)? У якому стовпчику слова звучать більш лагідно, м'яко?

кру́гли	кругл ^е ньк ^и
малі	мал ^е ньк ^и
пухкі	пухк ^е ньк ^и
рідні	рідн ^е ньк ^и

2. 2. Зверни увагу, якою частинкою відрізняються слова. Додай її до слів гарні, м'які. Поспостерігай, як змінилося їх значення. Запиши пари слів, як у таблиці Кіберика.

3. Перевір, чи правильно Санду виконав завдання. Подумай, що треба зробити, щоб виправити помилки. Запиши виправлені словосполучення.

Сіра зайчик, маленька голівка, колюче їжачок, тепла сонечко, літній дощик, лагідний матуся.

4. Прочитай слова зліва і справа. До іменників добери прикметники. Запиши утворені пари слів.

волóссячко	рідн ^е ньк ^и
клубóчки	солóдка
морквіна	кругленьк ^и
дітки	м'як ^е

§ 77. Слухаємо й читаємо, змінюємо прикметники, пишемо

1. 1. Послухай вірш Леоніда Куліша-Зіньківа.

Руд білка, руд лис,
 Руд поле, руд ліс,
 Руд óснь – все руд^е.
 Хто в рудім рудіх знайд^е?

білка (яка?) _____ **а**
 лис (який?) _____ **ий**
 поле (яке?) _____ **е**

1. 2. Яку картину природи ти уявляєш? Коли так буває? Які слова підказали тобі це?

1. 3. Запиши вірш, змінюючи слово **рудий за родами. Орієнтуйся на рід іменника, з яким воно пов'язане. Щоб не помилитися у написанні, скористайся таблицею Кіберика.**

Слово **рудий** означає червоно-жовтий, оранжевий колір. Зазвичай це слово вживають, коли говорять про такий колір волосся людей або шерсть тварин: руда дівчинка, рудий кіт.

Часто руде волосся називають **вогнянім** або **сонячним**. Чи є у твоєму класі або серед знайомих рудоволосі? Можливо, ти сам(-а) володар(-ка) такого волосся? А чи знаєш ти, що людей з рудим волоссям дуже мало?! Їх усього 1–2 % на нашій планеті.

2. 1. Прочитай, додаючи прикметники. Пригадай! У прикметників закінчення такі ж, як і в запитаннях.

Мама (яка?) рідна – мамі (якій?) _____ .

Брат (який?) старший – брату (якому?) _____ .

Дитя (яке?) мале – з дитям (яким?) _____ .

Друг (який?) веселий – з другом (яким?) _____ .

Сім'я (яка?) дружна – у сім'ї (якій?) _____ .

2. 2. Запиши словосполучення. Познач закінчення прикметників.

3. 1. Прочитай вірш Марії Завадівської, змінюючи закінчення слів, що в дужках. Коли так буває?

Жовтий гэрбуз, (жовтий) **дїня**,
в (жовтий) **хўстці** господїня,
(жовтий) **грўшку** заїдає,
(жовтий) **дїні** вибирає.

хўстка – у хўстці

3. 3. Запиши вірш. Познач закінчення прикметників.

3. 4. Розглянь таблицю Кіберика. Прокоментуй, які зміни відбулися у слові й чому.

4. 1. Послухай вірш Лани Виноградової. Про що в ньому йдеться?

Озэра сін **і**, лісі велік **і**,
 висок **і** гóри, глібóк **і** ріки –
 яка ж красів **а** у нас країна!
 Найкращ **а** в світі моя Україна!

4. 2. Склади й запиши запитання до вірша.

4. 3. Прочитай, які запитання склали Санду й Марійка. Дай на них відповіді словами вірша.

Які озэра в на́шій країні? А які лісі?
 Які гóри в Україні? А які ріки?
 Яка на́ша країна?

4. 4. Розіграйте діалог за змістом вірша, використовуючи свої запитання або ті, які склали Марійка й Санду.

4. 5. Завчи вірш і запиши з пам'яті.

5. 1. Послухай вірш Леоніда Первомайського.

Срібні дере́ва, срібне гілля,
 сріблом пухна́стим вкрито́ земля.
 Срібні у сінньому не́бі хмаркі.
 В срібних за́мэтах срібні стежкі.
 Срібний-пресрі́бний ліс прибері́г
 білочці срі́бній срі́бний горі́х.

5. 2. Яку картину природи ти уявляєш? Які слова допомогли тобі уявити саме таку картину?

5. 3. Випиши словосполучення іменників з прикметниками за зразком.

Зразок. У не́бі (якому?) сінньому.

Білочці (якій?) срі́бній.

5. 4. Зверни увагу на те, в якому роді, числі та відмінку вжито іменники. А прикметники?

6. 1. Послухай вірш Ольги Пенюк.

– Глянь, дитино, на лужку
все у білому пушкú.

– Це, матусю, не пушо́к,
а білесе́нький сніжо́к.

– Хто там ходить по сніжку
в білій ша́пці й кожушкú?

– А гуляє там Ірiнка
вся пухнаста, як сніжинка.

6. 2. Яка пора року змальована? Як сказано про сніг? Хто ходив по сніжку? Як змальована дівчинка у вірші? Які слова вжила авторка, щоб її описати?

6. 3. До виділених іменників добери з вірша прикметники і запиши.

7. 1. Прочитай вірш, додаючи закінчення. Про що розповідається в ньому? З якими тваринами гуляли діти?

І по біл сніжку
ми гуляємо в садку.

Разом з кóтиком мале́ньк ,

разом з пéсиком руде́ньк ,

і горóбчиком сіре́ньк ,
що стрибає під ку́щем.

7. 2. Спиши вірш. Познач закінчення прикметників.

8. 1. Прочитай вірш Рауля Чілачави, додаючи закінчення до прикметників. Про що йдеться у вірші?

До́вг зима́. До́вг ве́чір,

до́вг ка́зка для мале́чі.

Ма́є зима́ до́вг ву́ха,

до́вг ка́зку до́вго слу́ха.

8. 2. Запиши вірш, дописуючи закінчення прикметників. Щоб не помилитися, став запитання від іменників до прикметників, так, як у таблиці до вправи 1. 1.

§ 78. Слухаємо й читаємо текст, відповідаємо на запитання, переказуємо

1. 1. Послухай текст.

За Костянтином Ушинським

ЧОТИРИ БАЖАННЯ

Дмітрик накатався на санчатах і ковзанях, прибіг додому рум'яний, веселий і каже батькові:

- Отó весело зимою! Я хотів би, щоб увесь час була зима!
- Запиши своє бажання у мій блокнот, – сказав батько.

Дмітрик записав.

Настала весна. Дмітрик досхочу набігався за барвістими метеликами, нарвав квітів, прибіг до батька й каже:

- Яка краса ця весна! Я хотів би, щоб увесь час була весна!

Батько знову дав сiновi блокнот і попросив записати своє бажання.

Настало літо. Цілий день веселівся Дмітрик: ловив рибу, збирав солодкі ягоди, перекидався в запашному сіні, а ввечері сказав батькові:

- От сьогодні я вже повеселівся досхочу! Я хотів би, щоби літу й кінця не було!

І це бажання Дмітрика було записане в той самий блокнот.

Прийшла осінь. У саду збирали врожай – рум'яні яблука і жовті груші. Дмітрик знову сказав батькові:

- Осінь краща за всі пори року!

Тоді батько вийняв свій блокнот й показав хлопчикові, що він те ж саме говорив і про весну, і про зиму, і про літо.

1. 2. Про кого розповідається в тексті? Як звали хлопчика?

Що забажав Дмитрик узимку? Що запропонував йому батько?

Яке бажання висловив хлопчик навесні? А влітку? Що він сказав про осінь? Яку пору року любив хлопчик?

1. 3. Намалюй малюнки до тексту. Навчися переказувати текст за малюнками.

§ 79. Групуємо лексику. Складаємо тематичні словники. Розповідаємо про улюблену пору року

1. 1. Прочитай вірш.

Першою іде зимо́ю, но́вий рік веде вона́.
Друго́ю іде весна́ кві́тами закви́тчана.
Третім лі́то йде в наш край, дозріва́є урожа́й.
А четве́рта о́сінь коро́вай прино́сить.

1. 2. Про що йдеться у вірші? Як ти розумієш слова «**новий рік веде вона**»? Яка пора року «**квітами закви́тчана**»? Чому так кажуть? Про яку ознаку літа згадано у вірші? Чому про осінь сказано «**коро́вай прино́сить**»?

1. 3. Які ознаки пір року ти вважаєш головними?

2. Прочитайте словосполучення. Погрупуйте їх за категоріями «Зима», «Весна», «Літо», «Осінь» і запишіть відповідні тематичні словники.

1. Сонячні дні, засніжені вулиці, щедрий урожай, зелена травичка, квітучі дерева, холодні вітри, блакитне небо, солодкі ягоди, люті морози, жовте листя, сірі хмари.

2. Збирати гриби, прикрашати ялинку, співати колядки, милуватися квітами, кататися на велосипеді, ліпити сніговика, купатися в річці.

3. 1. Послухай розповіді Марійки й Санду. Про що в них йдеться?

Я люблю осінь. У цю пору року листя змінює свій колір. Дерев стають золотими, оранжевими, червоними. Мені подобається збирати різнобарвні букети з опалого листя. Восени часто йде дощ. У такі дні я люблю гуляти під парасолею.

Моя улюблена пора року весна. Навесні оживає природа: розквітають квіти, зеленіє трава, повертаються птахи з теплих країв. Я люблю гуляти квітучими вулицями мого міста. У теплі дні приємно кататися на велосипеді, запускати повітряного змія. А ще я люблю весну, бо навесні в мене день народження.

3. 2. Розкажи так само, як Марійка чи Санду, яка пора року тобі подобається? Чому?

§ 80. Добираємо антоніми й синоніми до прикметників

1. 1. Пригадай, які слова називаємо антонімами, а які – синонімами.

1. 2. Прочитай рядки слів. Де серед них антоніми, а де – синоніми?

Білий – чорний; солодкий – кислий.

Ввічливий, чемний, гречний.

2. 1. З наведених слів добери й запиши синоніми до слова малий.

Дружний, зелений, крихітний, великий, дрібний, холодний, шкільний, невеликий.

2. 2. Поєднай записані прикметники з іменниками псих, дощик, жучок. Запиши утворені словосполучення.

2. 3. Зроби висновок про роль синонімів-прикметників у мовленні. Прочитай повідомлення – перевірь правильність свого висновку.

Синоніми-прикметники вживаємо у мовленні, щоб описати предмет найбільш точно, виразно.

3. 1. Послухай вірш Наталі Карпенко.

3. 2. Через що сперечалися тварини? Хто і як саме вирішив суперечку?

3. 3. Прочитай уривок з вірша Наталі Карпенко «Хто великий?»

- Хто найменший?
- Сіра мишка!
- Хто маленький?
- Наша кішка!
- Хто середній?
- Пес кудлатий,
що пильнує двір і хату.
- Хто великий?
- Це свиня!
- А найбільша? Звісно, я!

3. 4. За змістом малюнка і вірша розкажи, хто з тварин великий, а хто – малий.

4. 1. Прочитай вірш Алли Свашенко. Чи відрізняються один від одного брати? Які слова вжила авторка, щоб показати цю різницю? Ці слова іменники чи прикметники?

Є у мене менший брат,
все у нас із ним не в лад:
я білявий – він чорнявий,
я меткий, а брат мій млявий,
я високий і тонкий,
брат товстенький і низький.

4. 2. Випиши з вірша пари прикметників-антонімів.

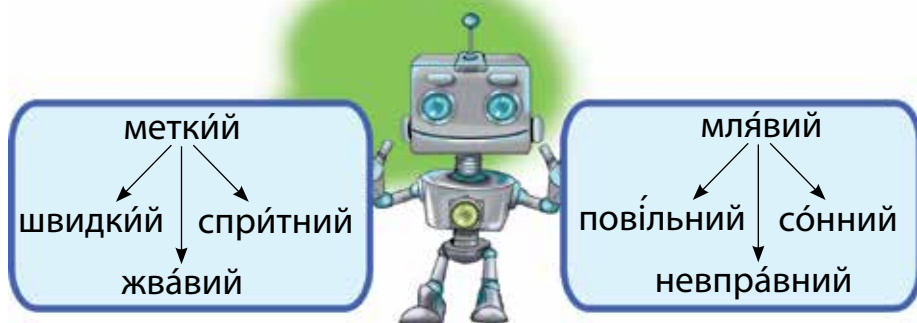
4. 3. Доповни опис братів.

Старший брат був ..., ..., а молодший,

Антоніми-прикметники вживаємо у мовленні, щоб показати, підкреслити різницю між предметами.

4. 4. Прочитай таблиці Кіберика. Які слова – антоніми чи синоніми він дібрав, щоб пояснити значення прикметників **меткий** і **млявий**?

4. 5. Намалюй малюнок до вірша Алли Свашенко. Дай імена братам. Потренуйся розповідати за малюнком і змістом вірша, хто який.

§ 81. Слухаємо й читаємо текст.

Спостерігаємо за вживанням антонімів і синонімів

1. 1. Послухай текст.

За Іваном Крип'якевичем

КІТ І МІША

Одного разу зловив старий кіт для малого котика мишу.

– Тримай добре, щоб не втекла! — сказав він синові і пішов.

Котик тримав мишу і придивлявся до неї. Це була **старя** і досвідчена миша. Вона відразу зрозуміла, що її тримає **молодий** котик. І промовила миша **тихим** голосом:

– Котику-братику!

– Говори голосніше, бо я не чую! – **грубим** голосом **сказав** котик. Він хотів, щоб усі вважали його старим і поважали.

– Не можу, – **прошепотіла** миша, – бо ти мене міцно тримаєш. Ти такий **дужий**!

– Еге, правда. Я **сильний**, – сказав малий.

– Я ще ніколи не бачила такого страшного й сильного котá, – стала підлещуватись миша. – А які ти маєш страшні очі! Ой! А чи любиш ти молоко? — спитала вона.

– Молоко́ як молоко́, але сметáну дуже люблю!

– Ага, ага, сметáну! Я знаю таке **мудре, розумне** слово. Як його сказа́ти, двéри ко́ри відчíняться самі. Мо́жеш тоді їсти і молоко́, і сметáну, і ковбасу – усе, що хочеш!

– Ну скажи́ це сло́во! – **наказав** ко́тик.

– Пусти́, то скажу́!

Ко́тик пусти́в.

– Фік-мік! – **крикнула** миша і втекла́.

1. 2. Про кого розповідається в тексті? Яким був котик? Яким він хотів здаватися? Якою була миша? Знайди й зачитай уривок про це. Як миші вдалося обманути котика?

1. 3. Прочитайте за ролями уривок від слів «І сказала миша тихим голосом» до кінця тексту.

2. 1. Прочитай і випиши перші шість виділених слів. Це антоніми чи синоніми?

2. 2. Прочитай решту виділених слів. Це антоніми чи синоніми? Погрупуй і запиши їх.

2. 3. Поміркуйте, для чого в тексті використано синоніми: щоб підсилити, підкреслити те, про що говориться, чи для того, щоб зменшити ознаки описаного.

3. Поміркуй, яким чином ти можеш дізнатися значення слова підлещуватися. З'ясуй значення цього слова у найбільш зручний для тебе спосіб і запиши.

ЗАЙМЭННИК

§ 82. Спостерігаємо за займенниками, уживаємо їх у мовленні

1. 1. Прочитай повідомлення. Пригадай, що ти знаєш про займенники з уроків рідної мови. Навіщо вони потрібні? Замість яких слів їх можна вживати?

Слова, які вказують на особу, але не називають її, – це **займенники** (pronumele).

1. 2. І в румунській, і в українській мові є займенники. Однак в обох мовах вони звучать по-різному. Прочитай таблицю Кіберика і порівняй вимову займенників.

În limba română:		В українській мові:
------------------	--	---------------------

eu	→	я
tu	→	ти
el	→	він, вонó
ea	→	вона́
noi	→	ми
voi	→	ви
ei	→	вони́
ele	→	

1. 3. Запишіть за зразком займенники, підставляючи імена і слова **учень, учениця, діти**.

Зразок. Я – Санду, ти – учень, вона – учениця, ...

2. 1. Прочитай вірш Гургена Боряна. Знайди займенники. Поміркуй, чи можна замість них підставити імена твоїх друзів. Спробуй це зробити.

Хорóші друзі в мене є,
і ми – одна́ сім'я.
Ми дúже любимо наш край –
і ти, і він, і я.

2. 2. Спиши вірш.

3. 1. Прочитай речення. Випиши за зразком іменники та займенники.

1. У клас зайшов хлопчик. Він був веселий.
2. Марінка ходить до школи. Вона гарно вчиться.
3. Михайлик і Рáду живуть в одному будинку. Вони – друзі.
4. Ренáті подарувáли кошеня. Вонó було дуже маленке.

Зразок. Дівчинка – вона.

3. 2. Який із займенників вказує не на одну особу, а на кількох?

4. Запиши речення українською мовою. Підкресли займенники.

Eu ascult muzică. El citește o carte. Ea o ajută pe mama. Noi plecăm în excursie. Ele discută filmul vizionat.

5. До наведених слів добери займенники, які вказують на цих осіб і запиши. За потреби користуйся таблицею Кіберика.

Сергійко – _____, Ауріка – _____, я і Миколка – _____,
Андрієш і Галінка – _____, він і Дóрел – _____.

§ 83. Спостерігаємо за змінюванням займенників, уживаємо їх у мовленні

1. 1. Послухай розмову Санду й Марійки. Про що говорили діти?

– Марійко, займенники, як і іменники, змінюються залежно від запитань.

– Так, Санду. Ти правильно помітив.

Хто зайшов у клас? **Я, ти, він, вона...**

Кого нема? **Мене, тебе, його, її...**

– Марійко, але це складно. Слова зовсім змінилися. Як їх запам'ятати?

– Згодом, Санду, ти обов'язково запам'ятаєш. А зараз користуйся таблицями, які надіслав Кіберик.

1. 2. Простеж за таблицею, як змінюються займенники.

Це	хто?	→	я	ти	він / воно	вона
Нема́	кого?	→	мене	тебе	його	її
Дарува́ти	кому?	→	мені	тобі	йому	їй
Ба́чити	кого?	→	мене	тебе	його	її
Пиша́тися	ким?	→	мною	тобою	ним	нею
Ма́ска	на кому?	→	на мені	на тобі	на ньому	на ній

Це	хто?	→	ми	ви	вони
Нема́	кого?	→	нас	вас	їх
Дя́кувати	кому?	→	нам	вам	їм
Зна́йти	кого?	→	нас	вас	їх
Гра́тися з	ким?	→	нами	вами	ними
Ма́ски	на кому?	→	на нас	на вас	на них

1. 2. Прочитайте таблиці в такий спосіб: одне запитує (читає ліву частину таблиці) – інше відповідає (зачитує те, що справа).

2. Дай відповіді на запитання й запиши їх. За потреби користуйся таблицями.

Хто прийшо́в на уро́к?	Я, ти, він, вона́.
Кого́ зустрів Кібе́рик?	Мене́, ... , ... , ...
Кому́ він телефонува́в?	... , ... , ... , ...
Ким він пиша́ється?	... , ... , ... , ...
На ко́му те́плі ку́ртки?	На ... , ... , ... , ...

3. 1. Прочитайте речення, добираючи слова з дужок відповідно до запитань. Запишіть речення.

Як (**кого́?**) _____ (ти, тебе́, тобі) зва́ти?
 Ти прийдеш сьогодні (**до ко́го?**) до _____ (я, мене́, мені)?
 Я вже був (**у ко́го?**) у _____ (ти, тобою́, тебе́).
 Підемо (**з ким?**) з _____ (тобою́, ти, тобі) в парк?
 Передай (**кому́?**) _____ (він, йому́, на ньому) кни́жку.

3. 2. Обміняйтеся зошитами, перевірте правильність записів одне одного. За потреби користуйтеся таблицями.

4. Прочитай і запиши речення. Підкресли займенники.

На зимових канікулах я була в селі у бабусі. Там у мене багато подруг. Дівчата зі мною каталися на санках, показували мені свою школу.

§ 84. Слухаємо й читаємо текст, ділимо його на частини, добираємо заголовки, переказуємо

1. 1. Послухай текст.

За Василем Сухомлинським

ЯК ОЛЕНКА ХОТІЛА ВЕСНУ НАБЛИЗИТИ

На стіні висить відривний календар. Надворі зима. Оленка, трирічна дівчинка, знає, що кожного дня з календаря відривають один листочок. Вона підійшла до бабусі й попросила:

– Бабусю, покажіть, де буде весна.

Бабуся показує. Оленка сумує: як багато ще листочків треба зірвати.

Увечері нікого не було в кімнаті. Оленка підійшла до календаря й почала відривати листочки один за одним. Аж до весни повідривала. Зібрала листочки, поклала під подушку й заснула. Снілася їй весна.

Прокинулася на світанку Оленка, підійшла до бабусинового ліжка.

– Бабусю, вставайте. Весна прийшла.

Бабуся здивовано глянула на Оленку.

– Дивіться, на календарі вже весняний листочок.

Бабуся всміхнулася і промовила:

– Листочок весняний, а мороз зимовий.

Глянь у вікно, – що там – зима чи весна?

Оленка подивилася у вікно й замислилась.

1. 2. Про кого розповідається в тексті? Як звали дівчинку? Про що Оленка запитала бабусю? Що дівчинка зробила? Навіщо? Чи вдалося їй наблизити весну? Про що замислилась Оленка?

1. 3. Перечитайте текст напівголосно. Поділіть його на три частини. Доберіть заголовки до кожної частини.

1. 4. Перечитай текст ще раз мовчки. Підготуйся переказати одну з частин (за власним вибором).

§ 85. Змінюємо займенники, уживаємо їх у мовленні

1. 1. Прочитай вірш Валерія Бойченка.

Рюкзак – мій друг і помічник.
До рюкзака я дуже звик.
І він від мене ні на крок:
зі мною йде він на урок.
Рюкзак для мене залюбки
і ручку носить, і книжки.

Звик (хто?) я.

Ні на крок (від кого?) від мене.

Йде (з ким?) зі мною.

Носить (для кого?) для мене.

1. 2. Про який предмет йдеться у вірші? Хто розповідає про рюкзак – хлопчик чи дівчинка? Яке слово вжито у вірші замість слова **хлопчик**?

1. 3. Простеж (справа), як змінюється займенник **я** за питаннями.

1. 4. Як замінено у вірші слово **рюкзак**?

2. 1. Прочитай вірші. Про кого розповідається у кожному з них?

В мене є малá сестрічка,
зóвсім-зóвсім невелічка.
Ще не вíмовить ні слóва,
смíх – її єди́на мо́ва.

Ви повинні та́кож знáти,
що у мене є ще бра́тик.
Він малéнький, а то́му
му́шу помага́ть йому́.

Григорє Вієру

Олег Попов

2. 2. Запиши вірш, який сподобався. Підкресли займенники. Замість яких слів їх ужито?

2. 3. На скількох осіб указує займенник **вона** – одну чи більше? А займенник **він**?

3. 1. Прочитай речення, які склав Санду. Доповни їх так, щоб це була розповідь про сестричку або подругу Санду.

Я – Санду. У мене є _____. Її звать _____. Вона _____. З нею ми _____.

3. 2. Так само розкажи про свого братика, сестричку або приятеля. Зверни увагу, якщо будеш розповідати про особу чоловічого роду (братика, приятеля), то вживай слово **він і його форми.**

4. 1. Прочитай діалог. Між ким і про кого відбулася розмова?

- Санду, в тебе є дідусь і бабуся?
- Так, Марійко. Є.
- Де вони живуть?
- У селі Тернівка.
- Санду, ти сумуєш за ними?
- Я їх дуже люблю і сумую за ними.
- Ти їздиш до них у гості.
- Так, Марійко.

4. 2. Який займенник ужито замість слів **дідусь і **бабуся**? На одну чи на кількох осіб указує займенник **вони**?**

4. 3. Спиши діалог. Підкресли займенники.

4. 4. Розіграйте діалог Санду й Марійки.

5. 1. Прочитай і запиши текст. Добираючи слова з дужок.

Андрієш – учень. _____ (його, він, з ним) навчається у третьому класі. У _____ (він, йому, у нього) є друзі – Міхай і Ряду. _____ (вона, вони, його) разом грають у футбол.

5. 2. Розкажи так само про когось зі своїх однокласників.

ДІЄСЛОВО

§ 86. Ознайомлюємося з дієсловами, спостерігаємо за їх роллю у мовленні

1. 1. Розглянь малюнки. Розкажи, хто що робить.

1. 2. Склади речення за змістом кожного малюнка й запиши. Підкресли слова, які називають дію того, про кого йдеться в реченні.

Слова, які називають дію предмета і відповідають на запитання **що робить?**, **що зробив?** або **що буде робити?**, – це **дієслова** (verbul). Наприклад: корабель (що робить?) **пливе**, пташка (що зробила?) – **прилетіла**, бабуся (що буде робити?) – **буде читати**.

2. 1. Прочитай слова зліва і справа та запитання. Що називають слова, розміщені ліворуч? А ті, що праворуч?

літа́к
чо́вен
авто́бус
кінь

що робить?

пливе́
і́де
біжи́ть
леті́ть

2. 2. До іменників добери дієслова. Запиши утворені речення.

3. 1. Позмагайтеся одне з одним: до малюнків-іменників з довідки доберіть дієслова. Виграє той, хто утворить і запише більше таких словосполучень.

Довідка: ї́де, спить, гра́є, пи́ше, леті́ть, пливе́, дзвені́ть, сві́тить, цвіте́, малю́є.

3. 2. Які дієслова поєднувалися більше ніж з одним іменником?

4. 1. Прочитай слова, записані зліва й справа. Добери до іменників дієслова. Запиши утворені речення.

ліка́р
учі́тель
фото́граф
будіве́льник
худо́жник

малю́є
буду́є
ліку́є
навча́є
фотографу́є

4. 2. Розкажи, хто за професією твої мама й тато.

§ 87. Слухаємо й читаємо текст, відповідаємо на запитання, усвідомлюємо прочитане

1. 1. Прочитай назву тексту. Поміркуй, про що може йтися у тексті.

1. 2. Послухай текст і перевір правильність своїх здогадів.

За Неле Мост

БІТИСЯ – ЦЕ ПОГАНО

Гавеня Шкарпетик і малюк борсук гралися у лицарів.

– Тебе будуть звати Борсук Безстрашний, а мене – Шкарпетик Хоробре Серце, – промовило гавеня.

– Нам час іти до замку, – заплескав у долоні малюк борсук. – Недаремно ж ми його будували цілий тиждень.

– Але нікого з собою не запрошуємо, – сказав Шкарпетик.

– Так! Граємося тільки вдвох, – погодився борсук, і вони пішли до замку.

Ще здалеку вони побачили, що в замку хтось є. Це був вовк.

– Виходь, вовче! Це наш замок! – вигукнув малюк борсук.

– Був ваш, а став мій!

Шкарпетик зашепотів приятелю:

– Спокійно. Зараз усє владнаю.

Шкарпетик вирішив розілити вовка, щоб відманити його із замку. Він почав дражнитися:

– Вовче! Що злякався? Виходь! Чи боїшся?

Вовк відскочив із замку й кинувся до гавеняти.

– Я зараз тобі покажу, як я боюся!

Шкарпéтик хотів утекти, але вовк скóчив на ньóго і притис до землі.

– І хто тут найсильніший? Скажи мені...

– Ти... найсильніший! «І найдурніший!» – хотів додати Шкарпéтик, але змóвчав.

– Відпусти його! Бо я ма́му покличу! – вигукнув малюк борсук. Вовк відпустив гавеня і хотів схопити борсука.

– Битися – це погано! – крикнув малюк борсук і разом з приятелем побіг від замку.

– Біжіть-біжіть! Тепер це мій замок! – засміявся вовк.

Гавеня Шкарпéтик і малюк борсук бігли лісом. Біля старого дуба вони зустріли зайченя Дóвгі Вушка.

– Від ко́го ви тіка́єте? – запитало зайченя́.

– Вовк ви́гнав нас із за́мку та ще й б'е́ться! – почав розповідати борсу́к.

– Так пога́но вовк ще ніко́ли не пово́дився, – сказа́ло зайченя́. – Але я зна́ю, як його́ провчи́ти.

1. 3. Про кого розповідається у тексті? У яку грали ґавеня й борсук? Чи хотіли вони запросити до гри ще когось? Де Шкарпетик і борсук хотіли гратися? Чи вдалося їм це? Хто був у їхньому замку? Як ґавеня хотіло виманити вовка із замку? Що з цього вийшло? Чи погоджуєшся ти з назвою тексту?

1. 4. Порадьтеся і скажіть, що могло придумати зайченя, щоб провчити вовка? Що воно запропонувало приятелям?

1. 5. Розкажи, як ти виходиш з подібних ситуацій.

Про інші пригоди ґавеняти Шкарпетика та його друзів ти можеш дізнатися з книжок Неле Мост «Як перестати боятися», «Чесне слово», «Оце так пощастило».

§ 88. Спостерігаємо за вживанням дієслів у різних особових формах

1. 1. Прочитай повідомлення. Пригадай, що ти знаєш про змінювання дієслів з уроків рідної мови.

В українській мові, як і в румунській мові, дієслова змінюються за особами.

1. 2. Розглянь і прочитай таблиці Кіберика. Послухай коментарі до них.

Таблиця 1

Я	піш <u>у</u> , чита <u>ю</u>	МИ	піш <u>емо</u> , чита <u>ємо</u>
ТИ	піш <u>еш</u> , чита <u>єш</u>	ВИ	піш <u>ете</u> , чита <u>єте</u>
ВІН, ВОНА́, ВОНО́	піш <u>е</u> , чита <u>є</u>	ВОНИ	піш <u>уть</u> , чита <u>ють</u>

я	леж <u>у́</u> , сто <u>ю́</u>	ми	леж <u>имó</u> , сто <u>імó</u>
ти	леж <u>и́ш</u> , сто <u>и́ш</u>	ви	леж <u>ите́</u> , сто <u>іте́</u>
він, вона́, во́но	леж <u>и́ть</u> , сто <u>и́ть</u>	вони́	леж <u>а́ть</u> , сто <u>я́ть</u>

2. 1. За наведеним у таблиці 1 зразком усно змініть слова **йти** (я йду, ...), **казати** (я кажу, ...).

2. 2. За таблицю 2 усно змініть слова **жити** (я живу, ...), **любити** (я люблю, ...).

Зверні увагу! У словах люблю, любляють, роблю, робляють з'являється звук [л'].

3. 1. Прочитай речення. Скільки осіб виконує дію в реченнях, що ліворуч, – одна чи більше? А у реченнях, що праворуч?

Ілónка співає у хорі.
Ромán гáрно плаває.
Учень сидить за пáртою.
Сергійко са́дить дéрево.

Дівчáтка співають у хорі.
Хлóпці гáрно плавають.
Учні сидять за пáртами.
Браті са́дять дéрево.

3. 2. Заміни іменники займенниками. Прочитай утворені речення.

3. 3. Спиши по два речення з кожної колонки. Підкресли іменники – назви осіб однією лінією, а дієслова – двома. У дієсловах познач закінчення. За потреби користуйся таблицями.

4. Доповни речення: добери й запиши займенники, що вказують на осіб, які виконують дії.

піше й читає, біжіш, спить,
 граю, танцюють і співають,
пливє, ідемо.

5. Прочитай і спиши речення, змінюючи дієслова в дужках. Щоб не помилитися, визнач особу, яка виконує дію. За потреби користуйся таблицями.

1. Євгéнко (жити) у селі. 2. Я (читати) ка́зку. 3. Ти (ходити) до шко́ли? 4. Та́то (будувати) дім. 5. Ми (стояти) біля шко́ли.

6. Прочитай речення, добираючи з дужок відповідні слова, що вказують на осіб, які виконують дію. Запиши речення.

1. (Деніс, ми, діти) **любить** свого кóтика. 2. (Я, дівчátка, вона) **йдуть** у гóсті до пóдруги. 3. (Він, ми, я) **одягаю** свого брátика. 4. (Вонí, я, ми) **читаємо** кáзку. 5 (Ви, він, я) **йдете́** у кінó? 6. (Ти, хлопці, він) **грають** у футбóл.

7. 1. Добери з довідки потрібні дієслова й запиши речення.

Я _____ до шкóли. У шкóлі я ува́жно _____ вчíтеля. На уро́ці матемáтики _____, а на уро́ці українськóї мóви – _____ і _____. А на перéрві я _____ з дрúзями.

Довідка: граюся, іду́, пишú, рахúю, читаю, слúхаю.

7. 2. Кіберик склав запитання за змістом тексту. Прочитай їх, додаючи потрібні закінчення до дієслів.

Кудí ти ід?

Що ти роб у шкóлі?

Ти слúха учíтеля?

Що ти роб на уро́ці матемáтики?

А що ти роб на уро́ці українськóї мóви?

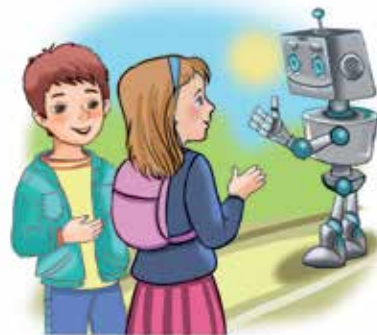
7. 3. Розіграйте діалог, використовуючи запитання Кіберика.

8. 1. Прочитай розмову, яка відбулася між дітьми й Кібериком.

- Кудí ви бíжитé?
- Бíжимó до шкóли.
- А що ви рóбите у шкóлі?
- Ми готúємо концéрт до свýта.

І тебе́, Кібéрику, ми запрóшуємо.

- Дя́кую, дрúзі.
- А кудí ти йдéш, Кібéрику?
- Я йду в кінотеáтр. Там покáзують новíй фíльм.

8. 2. Перебудуйте діалог так, щоб розмова відбувалася між Кібериком і кимось одним із дітей. Запишіть діалог. Перевірте правильність своїх записів за таблицями на с. 63–64.

8. 3. Розіграйте записаний діалог.

9. 1. Прочитай діалог, додаючи закінчення до дієслів.

– Де ти жив ?

– Я жив у Новосéлиці.

– Ти розмовля українською мóвою?

– Так, розмовля . Я зна казки й вірші українською мóвою, спів пісні.

9. 2. Спиши діалог. Познач закінчення у дієсловах. Перевір правильність свого запису за таблицею 1 на с. 63.

§ 89. Слúхаємо текст, розповідáємо за малюнками, розігруємо діалóги

1. 1. Послухай текст.

1. 2. Від чийого імені ведеться розповідь? Про кого і що саме розповів хлопчик? Як проводять час мама й син? Що вони роблять? Який у них настрій? Чи подобається їм готувати?

1. 3. Розглянь малюнки і знайди, який серед них відповідає змісту тексту.

1. 4. За малюнками розкажи, хто що робить. Хто кому допомагає? Як саме? За потреби користуйся словами з довідки.

Довідка: допомагає, розставляє, готують, пересаджують, подає, поливає, кладє, несє.

2. 1. Прочитай запитання. Подумай, як ти на них відповіси.

Кому ти допомагаєш удома?

Тебе просять про допомогу чи ти сам(-а) допомагаєш?

Що ти робиш найчастіше: прибираєш у кімнаті, ходиш у магазин, м'єш посуд?

2. 2. Запитайте одне одного про допомогу вдома, використовуючи запитання з таблиці.

3. Підготуй розповідь про те, як ти допомагаєш удома.

§ 90. Слухаємо текст, відповідаємо на запитання, читаємо за ролями

1. 1. Послухай текст.

За Борисом Рябініним

НАЙЛЄГШЕ СЛОВО

Сидить Юрко, розв'язує задачу. Важка якась задача. Не виходить.

– Тату, я не знаю, як її розв'язати.

А тато в сусідній кімнаті, телевізор дивиться. Нічого не відповідає.

Сидить Юрко над задачею. Не виходить.

Підійшов тато, подивився в підручник. Усміхнувся.

– А чого ти смієшся? – образився Юрко.

– Я не сміюсь. Важка задача, що й казати.

– От бачиш, я й кажу, що не знаю...

– Ну, гаразд, можеш її не розв'язувати.

Юрко аж не повірив: «Жартує тато?»

– Тільки тоді відгадай загадку: яке слово найлегше в світі?

– Ой, тату! Усі слова легкі, легші за пух. Вимовиш слово – і немає його, ніби полетіло.

– А все-таки є найлегше. Ось ти і відгадай загадку. Або задачу розв'яжи. Що хочеш?

«Звичайно, загадку відгадати легше, – подумав Юрко. – Тільки яке це слово найлегше?».

Думав, думав хлопчик, ніяк не міг здогадатися. У вікно подивився. Відпочив трохи. Ще раз прочитав задачу.

«Е!.. Не така вже вона й важка».

Прибіг із зошитом до батька.

– Молодєць! Попрацював і розв'язав... Ну, а яке ж все-таки найлегше слово? – запитав тато.

– Не знаю.

Усміхнувся батько до Юрка:

– От ти й сказав його. Сказати «не знаю» – це найлегше.

1. 2. Про кого розповідається в тексті? Що не вдалося хлопчику? Що йому порадив батько? Чому Юрко розв'язав задачу? Знайди в тексті відповідь на це запитання й зачитай речення. Поясни останнє речення тексту.

1. 3. Розподіліть ролі і прочитайте текст за особами.

§ 91. Слúхаємо й читаємо текст.

Спостерігаємо за змíнюванням і вживанням дієслів у різних часах

1. 1. Прочитай таблиці Кіберика. Пригадай, що ти знаєш про часи дієслів з уроків рідної мови. Зроби висновок про змíнювання дієслів за часами в обох мовах.

În limba română:	В українській мові:
timpul prezent	теперішній час
timpul viitor	майбутній час
timpul trecut	минулий час

1. 2. Прочитай повідомлення, перевір правильність свого висновку.

В українській мові, як і в румунській мові, дієслова змíнюються за часами: **минулим, теперішнім, майбутнім.**

2. 1. Послухай текст.

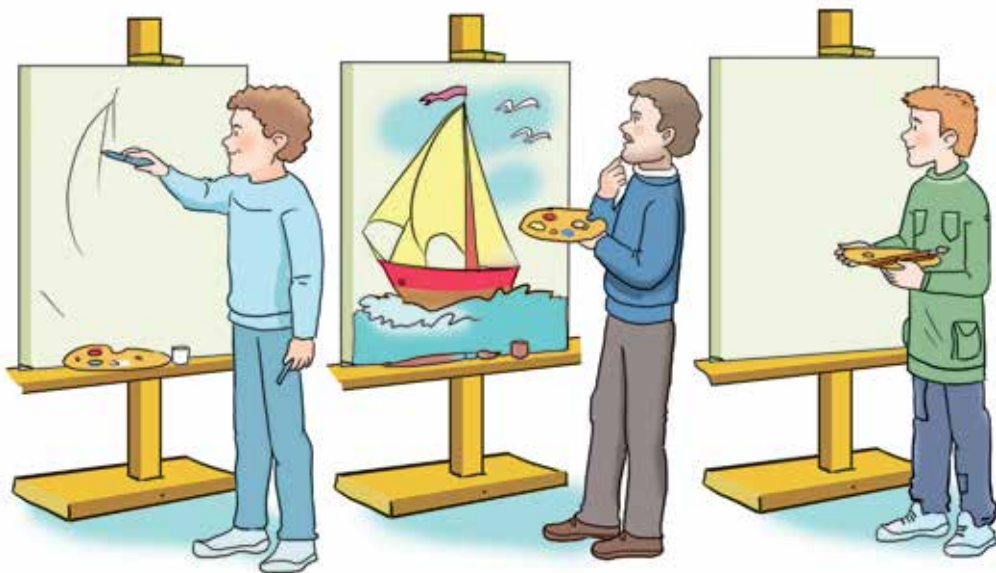
2. 2. Про кого розповідається в казці? Скільки синів було у Діда Дієлова? Як їх звали? Яким був найстарший? А середній? Наймолодший? Який зі синів Діда Дієлова тобі сподобався найбільше?

2. 3. Прочитай уривок з казки. Випиши дії кожного зі синів Діда Дієлова. Зазнач, у якому часі вжита кожна група слів. Доведи правильність своєї відповіді.

Теперішній час усé **майструє, учить, читає**. Майбутній час усé відкладає на зівтра: зівтра **буду майструвати**, зівтра **буду вчити**, зівтра **буду читати**. Поки Майбутній час збереться, Минулий час зробив усé ще вчора: уже **змайстрував**, уже **вівчив**, уже **прочитав**. Ніяк за ним молóдші не встигають.

2. 4. Розглянь малюнки й розкажи, який зі синів виконує дію тепер (теперішній час), який уже виконав (минулий час), а який буде виконувати (майбутній час).

3. 1. Прочитай таблицю Кіберика. Запам'ятай, на які запитання відповідають дієслова в кожному з часів.

ЧАСІ ДІЄСЛОВА

мінúлий
що робів?
що зробів?

співáв

тепéрiшнiй
що рóбить?

співáє

майбúтнiй
що зрóбить?
що бúде робiти?

бúде співáти

3. 2. Складіть речення з дієсловом **співати, уживаючи його в різних часах.**

4. 1. Розглянь малюнки. Коли відбулася дія, зображена на малюнках. Обери з наведених варіантів відповідь до кожного малюнка.

1. Дія бúде відбуватися. 2. Дія вже відбулася. 3. Дія відбувається.

4. 2. Постав запитання і дай відповідь за змістом кожного малюнка, як показано у зразку. Запиши.

Зразок. Автóбус (що зробів?) приїхав.

5. 1. Прочитай вірш. Про кого в ньому розповідається?

Бiля шкóли на перéрвi
дiти граються веселi.
Однi бiгають, стрибáють,
iншi щось розповiдають,
дéхто весело смiється,
бо у них усé вдається.
Рáптом задзвенiв дзвiнок.
усi побiгли на урóк.

Пішемо: **Вимовляємо:**
 граю**ться** граю[ц:**а**]
 сміє**ться** сміє[ц:**а**]
 удає**ться** удає[ц:**а**]

5. 2. Продовж речення, добираючи з вірша дієслова.

Діти граються, ... , ... ,

5. 3. У якому часі вжиті дієслова в реченні? Як ти визначив(-ла)?

5. 4. Чи так само проводять час діти у твоїй школі, як це описано у вірші? Що вони роблять?

6. 1. Санду й Марійка теж спостерігають за дієсловами, ужитими в різних часах, учаться розпізнавати їх. Послухай або прочитай, що вони помітили.

– Марійко, ти помітила, що дієслово **бути** часто вживають разом з іншим дієсловом, щоб розповісти про дію, яка буде відбуватися в майбутньому?

– Так, Санду, помітила. **Буду бігати, будеш сміятися, будемо слухати...**

У таких випадках змінюється тільки дієслово **бути**. Тому потрібно запам'ятати, як воно змінюється. Поглянь, яку таблицю підготував Кіберик.

я	б ^у д <u>у</u>	ми	б ^у д <u>емо</u>
ти	б ^у д <u>еш</u>	ви	б ^у д <u>ете</u>
він / вона	б ^у д <u>е</u>	вони	б ^у д <u>уть</u>

6. 2. Усно зміни за особами в майбутньому часі дієслова буду мандрувати, як показано в таблиці Кіберика.

я	бúду	} + мандрувати
ти	бúдеш	
він / вона́	бúде	

6. 3. Розкажи, що ти будеш робити на канікулах, використовуючи наведені слова і словосполучення.

Гратися з друзями, відпочивати, дивитися мультимедіа, кататися на роликах, допомагати батькам.

7. Прочитай таблицю Кіберика. У якому часі вжито дієслова?

Однина		Множина	
я, ти, він	читав <input type="text"/> – чол. р.	ми	} читал <input type="text"/>
я, ти, вона́	читал <input type="text"/> а – жін. р.	ви	
я, ти, воно́	читал <input type="text"/> о – серед. р.	вони́	

В українській мові дієслова в минулому часі змінюються за родами й числами, а не за особами.

8. 1. Прочитай текст. Про що в ньому йдеться? Ці події відбуваються, уже відбулися чи будуть відбуватися?

Весело було взимку. Ми з братом поїхали до бабусі в село. Я каталася на лижах, а мій брат – на санчатах. А потім з іншими дітьми ми ліпили сніговика і грали у сніжки. Увечері бабуся пригощала нас чаєм з малиновим варенням.

8. 2. Спиши текст. Підкресли дієслова. Знач час, у якому вони вжиті.

8. 3. Підготуй розповідь про те, що ти робив(-ла) взимку. Розкажи її у класі.

§ 92. Слۇхаємо й читаємо текст. Учимо́ся го́лосом передавати характер і на́стрій персона́жів

1. 1. Послухай текст.

За Юрієм Ярмишем

ЗАЙЧИК І ВО́ВЧИК

Я́кось ви́біг За́йчик на галя́вину, а там Во́вчик сиди́ть. На пень-ку пе́ред ним комп'ю́тер. Сиди́ть Во́вчик і кно́пки натиска́є.

– Що ти ро́биш, Во́вчику? – запитав За́йчик.

– Вирахóвую, – відпові́в він, – де вас, зайці́в, у лісі найбiльше.

Ти ж зна́єш, як ми з та́том і вся на́ша родiна вас лю́бимо...

Зні́тився За́йчик, а тоді́ попроси́в:

– Дай і я спрóбую, – хорóбро сказа́в За́йчик.

– Що? – подиви́вся на ньóго Во́вчик.

– Вирахóвувати!

За́йчик натисну́в на кно́пки, подиви́вся на екран і зiбра́вся бі́гти да́лі.

– І що ти ви́рахував, За́йчику? – поціка́вився Во́вчик.

– Дові́дався, де в на́шому лісі найме́нше вовки́в. Спаси́бі! Бува́й!

– Бува́й! – розгубле́но промови́в Во́вчик.

1. 2. Про кого розповідається в тексті? Що робив Вовчик? Знайди й зачитай уривок про це. А що зробив Зайчик? Навіщо? Чому розгубився Вовчик? Чи можна сказати, що Зайчик перехитрив Вовчика? Чи можна цей текст назвати казкою? Чому?

1. 3. Простежте, як у тексті змінюється настрій персонажів.

1. 4. Поміркуйте, з якою інтонацією треба читати слова Зайчика і Вовчика. Знайдіть у тексті речення, читаючи які треба передати зацікавленість. Які слова Вовчика треба читати із зухвалою інтонацією, а які – розгублено? Яку репліку Зайчика потрібно читати радісним голосом?

1. 5. Прочитайте казку «Зайчик і Вовчик» за ролями, голосом передаючи настрій персонажів.

2. Розкажи, у яких джерелах ти шукаєш інформацію, яка тобі потрібна.

§ 93. Розрізняємо і правильно вживаємо в мовленні дієслова в різних часах

1. 1. Прочитай текст. Про кого в ньому розповідається? Знайди і прочитай слова, які показують, що зробив їжачок і що буде робити потім.

Їжачок-лісовичок
віслав ліжко з гілочок,
росою умівся,
лістячком укрився.
Скрутівся калачиком,
щоб його не бачили.
Йому сняться теплі сни –
буде спати до весні.

Вікторія Забава

1. 2. Спиши. Підкресли дієслова, зазнач їх час.

2. 1. Прочитай текст. Про кого в ньому розповідається?

Чи можна сказати, що дятел дотримується правильного режиму дня?

Розкаж́у все по поря́дку:
дятел **встав, зроб́ив** зарядку,
лі́жко **склав, почи́стив** зу́би,
бо поря́док дуже́ лю́бить!

	
встав ☐	вста́л ☐
зроб́ив ☐	зроб́ил ☐
склав ☐	скла́л ☐

2. 2. Постав запитання до виділених слів. На яку дію вони вказують:
а) дію, що відбулася; б) дію, яка відбувається; в) дію, яка ще відбудеться.

2. 3. Спиши вірш. Підкресли дієслова.

2. 4. Запитайте одне одного й дайте відповіді на такі запитання: «Що ти робив(-ла) сьогодні вранці?», «Що ти робиш у школі?», «Що ти будеш робити після уроків?»

Поміркуйте: під час відповіді на яке з цих запитань стане в нагоді таблиця Кіберика.

3. 1. Прочитай вірш Грицька Чубая.

Хма́рка йшла́ на імені́ни
до сестри́чки, до хма́рини.
В подару́нок дощ несла́
й нена́ро́ком розлила́.

3. 2. Складіть одне-два запитання за змістом вірша. Зверніться з цими запитаннями одне до одного й отримайте відповіді.

3. 3. Випиши з вірша слова – назви дій хмарки. Укажи їх час.

4. 1. Прочитай вірш Ігоря Муратова. Про кого в ньому йдеться? Що робили друзі?

Ми з Ове́рком дру́жимо,
живемо́ – не ту́жимо.
Ра́зом ходи́мо до шко́ли,
по́руч в класі́ сидимо́.
Ра́зом іде́мо зі шко́ли
і не сва́римо́сь ніко́ли.

4. 2. Спиши, підкресли дієслова.

4. 3. Підготуй коротку розповідь про те, з ким ти дружиш. Що ви з приятелем (подругою) робите разом?

5. 1. Послухай вірш Вікторії Забави. У яку пору так буває?

Кап-кап-кап – бурúлька плаче.

Скік-поскік – зайчáтко скáче.

Ці-ці-фа – синічка зрáнку

нам наспівує веснянку.

5. 2. Коли відбуваються дії, описані у вірші: тепер, уже відбулися чи будуть відбуватися?

5. 3. Випиши з вірша іменники й дієслова за зразком.

Зразок. Струмóчок біжіть, ...

6. 1. Прочитай вірш Володимира Кленца. Яку пору року описано в ньому?

Летя́ть, летя́ть **сніжінки** на по́ле, ліс і сад,

весéлий свій танóчок танцює **снігопа́д**.

Метé хвостóм **лисíčка** сніжо́к біля сосні.

В барло́зі спить **ведме́дик**, солóдкі ба́чить сни.

6. 2. Коли відбуваються дії, описані у вірші: тепер, уже відбулися чи будуть відбуватися?

6. 3. До якої частини мови належать виділені слова? Добери до них дієслова. Запиши утворені словосполучення.

7. 1. Прочитай вірш Ігоря Січовика. Про кого в ньому розповідається?

Хóдить лісом їжачóк,
за плечі́ма рюкзачóк.

Збирає грибо́чки,
висипає в бо́чку,
со́лить їх на зі́му
і ла́сує ні́ми.

7. 2. Випиши з вірша слова – назви дій їжачка.

8. Прочитай текст. Спиши. Підкресли дієслова, зазнач їх час.

Біля моєї хати цвітуть м'яльви. Вузенька ст'єжка б'їжить до криниці. Там рост'є кал'їна. За хатою цвітуть чер'єшні та яблуні.

9. 1. Послухай в'їрш Тамари Мезенцевої. Від чийого імені ведеться розпов'їд? Що робить чи буде робити хлопчик? Кому в'їн готу'є подарунок?

МОЇЙ МАТУСИ

С'їню квіточку весняну я **не б'їду рв'ати:**
ф'арби, олівці **д'їстану й б'їду малюв'ати.**
Намалюю квітку н'їжну, стеб'ельце зел'єне –
ї матуся радо **в'їзьм'є** пр'олісок від м'єне.
А я **б'їду п'їдрост'ати, вч'їтис'я, мужн'їти** –
м'амі **б'їду дарув'ати** щонайкращ'ї квіти.

9. 2. Яку д'їю називають вид'їлені слова: ту, яка в'їдбулася, чи ту, яка буде в'їдбуватися?

9. 3. Прочитай і пор'ївняй слова. Яку д'їю вони називають? Яка м'їж ними р'їзниц'я?

б'їду малюв'ати – намалюю
б'їду дарув'ати – подарую

б'їду п'їдрост'ати – п'їдросту
б'їду вч'їтис'я – вч'їтимус'ь

9. 4. Запитайте одне одного: «Що ти подару'єш мам'ї? Як будеш готувати подарунок?» і дайте в'їдпов'їд'ї.

10. 1. Прочитай текст. М'їж ким в'їдбулася розмова?

- С'анду, що ти б'їдеш роб'їти вв'єч'єрї?
- Я б'їду чит'ати. П'от'їм б'їду прибир'ати в к'їмнат'ї.
- А що ти б'їдеш роб'їти в нед'їлю?
- У нед'їлю б'їду гр'атис'я з пр'їятел'ями. А п'от'їм б'їду див'їтис'я м'їльтики.

10. 2. Подумай, як'ї в'їдпов'їд'ї ти б дав(-ла) на запитання з д'їалогу.

10. 3. Роз'їграйте д'їалог: по черз'ї запитайте одне одного й дайте в'їдпов'їд'ї на запитання з вправи 10. 1.

11. Уявіть ситуацію: вас призначили черговими у класі. Домовтеся одне з одним, хто що буде робити. У діалозі вживайте вирази: **витирати дошку**, **поливати квіти**, **відкривати вікна**.

12. 1. Прочитай текст. Запиши, правильно вживаючи виділені дієслова (відповідно до запитань).

У суботу ми (що будемо робіти?) **прибирати** у квартирі. Сашко (що буде робіти?) **втирати** пил. Оксánка (що буде робіти?) **складати** речі. А я (що буду робіти?) **чістити** кїлим.

12. 2. Склади так само розповідь про те, як ти будеш допомагати вдома у вихідні дні.

§ 94. Слўхаємо й читаємо текст, усвідомлюємо прочитане, міркуємо, робимо висновки

1. 1. Послухай текст.

За Володимиром Арєнєвим

ЩОБ МА́МА НЕ ЗАГУБІ́ЛАСЯ

Якось навесні Данько́ з ма́мою та сестричко́ю Світла́нкою пішли до зоопáрку. Був вихідний день, і там було ба́гато люде́й.

Найцікавіше було біля вольє́рів із ма́впами. Малé мавпеня́ виробляло різні трю́ки, а лю́ди фотографува́ли його́. Данько́ теж фотографува́в і сміявся, і ма́ма сміялася, і Світла́нка.

Аж ра́птом хлопчик побáчив краси́ву пта́шку. Ніхто́ на не́ї не зверта́в ува́ги. І Данько́ ви́ршив її сфотографува́ти. По́тім ви́кладе

фотографії в інтернет – от друзі здивуються! Данько пішов до пташки. Йому вдалося зробити кілька фотографій, аж раптом мобільний телефон вимкнувся: сіла батарея.

Хлопчик подивився навкруги. Він був один. Мами нідє не було. І Світлани теж.

Данькові стало страшно. Зоопарк великий. Заблукати тут легко.

І тут він почув звідкись згорі:

– Привіт! Мене звать Тетянка, а тебе як? – запитала дівчинка. Вона сиділа на коні, а на куртці в неї була емблема зоопарку.

– Привіт, – відповів хлопчик. – Мене звать Данько.

– А чого ти сумний? Плачеш?

– І зовсім я не плачу. Я трошки загубився.

– Хіба? – здивувалася Тетянка. – Ти ж стоїш серед зоопарку. Може, десь загубилися твої мама й тато?

– Тато на роботі, – промовив Данько. – З ним усе гаразд. А от мама зі Світлянкою справді загубилися.

– Та це звична історія, – усмінулася Тетянка. – Якщо за мамою й сестричкою не пильнувати, то вони можуть загубитися. Мої друзі це знають і поводяться обачніше. Наприклад, слоненя, поки маленьке, тримає маму...

– За руку?

– Та ні. Звідки у слонів руки? За хвіст!

– Це добре, – сумно сказав Данько. – Але мені цей рецепт не годиться. Мамину руку я вже відпустив.

– Ну то щось інше придумаємо. Сідай до мене на коня. Помандруємо зоопарком.

Данько разом із Тетянкою сидів на коні. Він роздивлявся навкруги. Але мами нідé не було.

– Я згадав! – вигукнув хлопчик. – Мама казала, якщо я... якщо вона загубиться, то треба чекати на неї біля виходу. А от і на стрілці написано «Вихід». Ідемо?

Мама зі Світланкою були біля виходу.

– Ти як? – обережно спитав у неї Данько. – Не дуже злякалася? Бо я за вас хвилювався. Вибач, що залишив саміх. Але я тепер знаю спосіб вас більше ніколи не губити.

І Данько взявся за мамину руку.

1. 2. Про кого розповідається в тексті? Як його звати? Куди і з ким пішов Данько? Що з ним трапилося? Знайди в тексті й зачитай уривок про те, як загубився хлопчик. Кого зустрів Данько? Чи справді Тетянка подумала, що загубилася мама хлопчика? Чому вона сказала саме так? Про яких тварин і що саме розповіла дівчинка Данькові? Як хлопчик знайшов маму? Що він сказав їй? Знайди в тексті й зачитай про це.

1. 3. Чи траплялися з тобою чи твоїми друзями подібні історії?

2. Поміркуйте, як треба діяти, якщо ви потрапили в таку ситуацію, як Данько.

3. 1. Прочитай текст ще раз. Перекажи його зміст удома.

3. 2. Обговори з рідними, як діяти в ситуаціях, коли ти ненароком загубився(-лася).

СЛУЖБОВІ СЛОВА

§ 95. Ознайо́млюємося зі службóвими слова́ми, ужива́ємо їх у мóвленні

1. 1. Послухай повідомлення Кіберика. Прочитай таблицю.

1. 2. Для чого потрібні службові слова? Назви слова, які ти запам'ятав(-ла). Поєднай їх з іншими.

în	–	у (в)
sub	–	під
lângă	–	біля, ко́ло
peste	–	че́рез
prin	–	по
cu	–	з, зі, із
fără	–	без
pentru	–	для
și	–	і, й, та
iar	–	а

2. 1. Розглянь малюнки. Розкажи, що де.

2. 2. Які слова допомогли тобі розказати, що де знаходиться?

2. 3. За змістом малюнків склади й запиши два–три речення. Підкресли службові слова.

3. 1. Розглянь малюнок і розкажи: а) де знаходяться сорока, хмарка, гриб; б) хто звідки йде, куди йде. Які слова допомогли тобі розказати про намальоване?

3. 2. Прочитай текст, добираючи слова з довідки. Запиши.

Гáмірно вранці лісової школи. Зáйчик їжачкóм стоять школою й розмовляють. Ведмédик захóдить школу. А вóвчик бiжiть стежiною школи. сосною лiтає сорока й усé бачить.

Довідка: з, біля, пéред, від, у, над.

3. 3. Розгляньте малюнок ще раз. Запитайте одне одного, хто (що) де знаходиться, хто куди (або звідки) йде й дайте відповіді на запитання.

4. З наведених слів склади й запиши речення.

Віоріка

біжить

через дорóгу

Тарасик

з'їжджає

з гірки

Ірінка

їде

по стежині

Андрієш

переходить

на велосипеді

5. 1. Розглянь малюнок. Розкажи, хто на ньому зображений?

5. 2. Прочитайте запитання до малюнка. Зверніться з ними одне до одного й дайте відповіді.

1. Хто з ким сидить?
2. Хто їде в першому вагоні?
3. А в останньому?
4. Хто сидить з їжачком?
5. Хто сидить біля мавпочки?
6. Хто – перед ведмедиком?
7. Хто – за їжачком і черепашкою?

5. 3. Запиши чотири речення-відповіді. Підкресли службові слова.

6. 1. Прочитай. Переклади й запиши українською мовою.

Pe strat, în curte, în cutie, de sub dulap, cu taxi, din oraş, pe creangă.

6. 2. Склади й запиши два–три речення з записаними словами.

7. Послухай і пригадай, чия це пісенька. З якої казки цей герой? Від кого він утік? Спиши пісеньку, додаючи потрібні слова.

Я засіку метений,
 я борошна спечений, –
 я баби втік,
 я діда втік,
 то й тебе втечу!

8. Розглянь малюнок. Прочитай текст. Відгадай ім'я кожної дівчинки.

Маріна стоїть біля Ренати. Рената стоїть між Орісею й Маріною. Орися – за Ренатою. Перед Ренатою стоїть Маріна.

9. Знайди й запиши сполучення слів, які «заховалися».

Пишеузошиті, ідудомагазину, їдемовавтобусі, братісестра, книжканапарті, альбоміфарби, розмовляєзмамою.

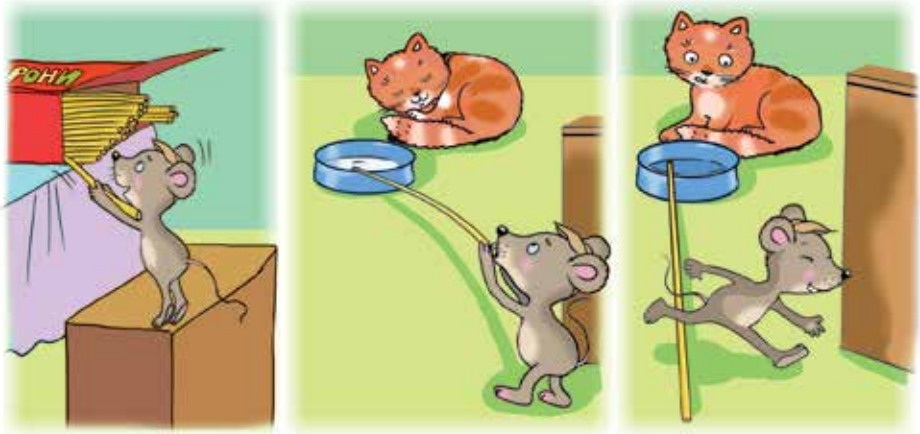
10. З наведених слів склади й запиши речення.

Мишеня	бігло тікало	по доріжці за мамою від кішки до нірки
--------	-----------------	---

§ 96. Складаємо розповідь за малюнками

1. 1. Розглянь малюнки. Хто на них зображений? Дай їм імена.

1. 2. Що зробила дівчинка? Хто спостерігав за кішкою? Чого хотіло мишеня? Чому воно не підходило до миски з молоком? Що зробило мишеня? Чому здивувалася кішка?

1. 3. Яким, на твою думку, було мишеня?

1. 4. Добери заголовок і склади розповідь за малюнками.

2. Запиши складену розповідь.

§ 97. Слúхаємо текст, читаємо за ролями, обговорюємо прочитане

1. 1. Послухай текст.

За Октавом Панку-Янушем

ДІВЧИНКА В ГОЛУБОМУ ФАРТУШКУ

Плітку шоколаду з горіхами я подарував дівчинці в голубому фартушку. Дівчинка подякувала й хотіла його з'їсти, але зустріла хлопчика в синій сорочці.

– Як справи, хлопчику? – запитала дівчинка в голубому фартушку.

– Добре. Я поливав квіти. Бачиш, навіть сандалі трохи забризкав.

– Якщо так, одержуй шматочок шоколаду!

Потім вона зустрілася з дівчинкою в рожевому платтячку.

– Де ти була, дівчинко в рожевому платтячку?

– У магазiнi. Купила хлiб для всiх сусiдiв. Для сусiдiв справа – крiвлий, для сусiдiв злiва – батiн.

– Якщi так, одержуй шматiчок шоколаду!

Бiля дiрева дiвчинка в голубiму фартушку зустрiлася з хлопчиком у бiлiй сорiчцi.

– Що скажеш, хлопчику?

– Я був у лiкаря, вiн лiкував менi зiба. Ти думаєш, я плакав? Нi! Тiльки раз крикнув «ай!».

– Якщi так, одержуй шматiчок шоколаду!

Так вiд плiтки шоколаду залишився лишi малiнький шматiчок. Дiвчинка хотiла його зiсти, алi побачила хлопчика в картатiй сорiчцi.

– Що новiго, хлопчику?

– Новiго? Нiчiго. Ти тут не бачила рудiго котi з прив'язаною до хвостi бляшiнкою? Це я її прив'язав!

– Якщi так, то цей шматiчок шоколаду я зiм самi.

1. 2. Про кого розповiдається в тексті? Якою була дiвчинка в голубому фартушку? Кого вона пригосщала шоколадом? За що? А з ким вона не подiлилася? Чому?

1. 3. Прочитайте за ролями сценки розмов дiвчинки в голубому фартушку з iншими дiтьми.

1. 3. Уяви, що ти зустрiв(-ла) дiвчинку у голубому фартушку. Про що б ти їй розповiв(-ла), щiб отримати шматок шоколаду?

СИНТАКСІЧНІ ВІДОМОСТІ

§ 98. Пригадаємо синтаксичні відомості з уроків рідної мови. Утворюємо словосполучення

1. Прочитай таблицю Кіберика. Що ти знаєш про словосполучення, речення й текст з уроків рідної мови?

În limba română:

îmbinare de cuvinte
propoziție
text

В українській мові:

словосполучення
речення
текст

2. 1. Прочитай і скажи, де окремі слова, а де – словосполучення.

до, іде, бабуся

Раду, з, розмовляє

парті, на, зошит

іде до бабусі

розмовляє з Раду

зошит на парті

2. 2. Санду й Марійка теж виконували завдання. Прочитай, яких висновків вони дійшли.

- У словосполученні слова пов'язані між собою.
- Завжди є головне слово й залежне слово.
- Залежне слово пояснює головне.
- Від головного слова ставимо запитання до залежного слова.
- Словосполучення пояснюють, які предмети, де знаходяться, яка дія відбувається.

6. 1. Зміни слова за запитаннями. Запиши утворені словосполучення без запитань.

немає	кого? чого?	хлопчик а , дівчинк и , сонц я
думати	про кого? про що?	про _____ а , _____ у , _____ е
радіти	кому? чому?	_____ ові , _____ і , _____ ю
вітати	кого? що?	_____ а , _____ у , _____ е
розмовляти	з ким? з чим?	з _____ ом , _____ ою , _____ ем

6. 2. Поміркуйте, чому залежні слова відповідають на однакові запитання, а мають різні закінчення.

7. Побудуй і запиши словосполучення, змінюючи залежне слово відповідно до запитання.

Піше (чим?) **ручка**; маліє (в чому?) в **альбом**; стоїть (де? біля чого?) біля **пárта**; живу (де? у чому?) у **селó**; біжать (до ко́го?) до **бабу́ся**; сліхає (кого?) **діду́сь**.

8. Побудуй і запиши словосполучення за зразками. Зверни увагу, що головні слова належать до різного роду. Дописуючи закінчення прикметників, орієнтуйся на закінчення запитань.

немає	каву́н (який?) солóдкий	гру́ша (яка?) солóдка
	кавуна́ (яко́го?) ...	гру́ші (яко́ї?) ...
пригоща́ти	кавуно́м (яким?) ...	гру́шею (яко́ю?) ...

9. Встанови зв'язок між словами за допомогою запитань. Запиши за зразком.

Зразок. Мо́ва (яка?) рідна,

Рідна мо́ва, га́рна су́кня, зеле́не я́блуко, жо́втий зо́шит, но́вий рюкза́к, ма́лі ді́ти, вві́чливі у́чні, дру́жні хло́пці.

10. Утвори словосполучення, ставлячи запитання від головного слова до залежного. Запиши за зразком.

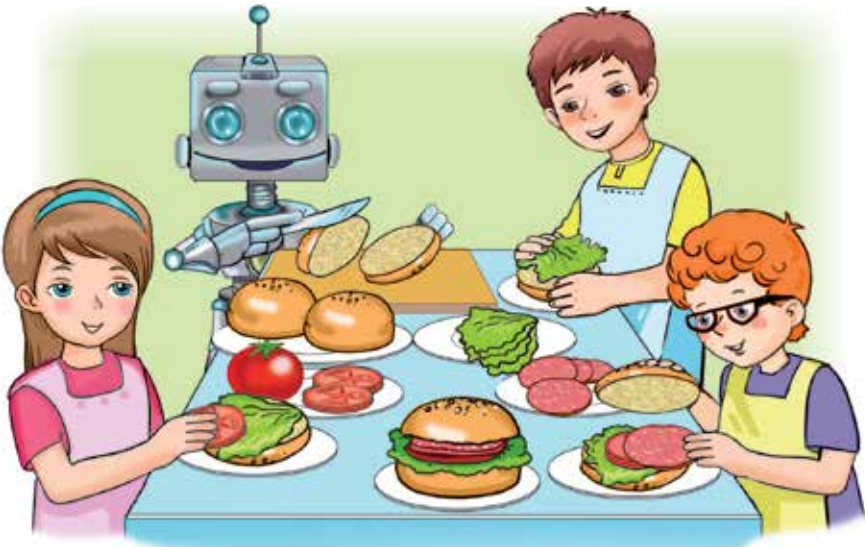
Зразок. Селó (яке?) рíдне,

(Рíдний) місто, (весéлий) друзі, у (новíй) блокнóті, (румúнський) мо́ва, у (червóний) ша́пці, (зелéний) олі́вцём.

§ 99. Відповідаємо на запитання, розповідаємо за малюнками

1. 1. Розглянь малюнок. Розкажи, хто на ньому зображений.

1. 2. Де знаходяться робот і діти? Що вони роблять? Що в Кіберика? Що він робить? Що робить Санду? А Марійка? Який у друзів настрій?

1. 3. Що приготували друзі? Подумай і розкажи, кого вони пригостили.

2. 1. Склади розповідь за змістом малюнка.
2. 2. Чи подобається тобі кувоварити? Які страви ти вмієш готувати сам(-а) або з дорослими? Кого пригощаєш ними? Розкажи про це.

§ 100. Слúхаємо й читаємо текст, вiдповiдаємо на запитання, розiгруємо диалóги

1. 1. Послухай текст.

За Оксаною Іваненко

НЯВ-НЯВ

(Казка)

Якось уранці дiвчинка забула налити молока котенятi. Котенятко було голóдне. Вонó хотiло попросити молока в дiвчинки. I раптом забуло, як треба просити. Вибiгло котенятко у двiр i заплакало.

У дворi зустрiло корóву.

– Чогó ти плачеш, котенятко? – питає корóва.

– Ну, як же менi не плакати, – каже котенятко. – Я такé голóдне, а не знаю, як попросити їсти.

– Та це дуже прóсто, – каже корóва. – Я тебе навчу. Ти скажеш «Му-у-у!», тебе й нагодують.

– Нi, – каже котенятко. – Це корóви так прóсять, – i побiгло далi. Кóло ворiт стояло лóшá.

– Чогó ти плачеш, котенятко?

– Як же менi не плакати, – каже котеня. – Я голóдне, а не знаю, як просити їсти.

– Це дуже прóсто, – каже лóшá. – Скажи «Гi-гi-гi!», тебе й нагодують. Я завжди так прошу.

– Нi, – каже котенятко, – це кóни так прóсять. Котенята iнакше повиннi просити, – i побiгло далi.

А назустрiч йому пiвень.

– Котенятко, котенятко, чогó ти плачеш?

– Та як же менi не плакати, – каже котеня. – Я їсти хочó, а не знаю, як треба попросити.

– Та я тебе навчу, – каже пiвник. – Ти закричи «Ку-ку-ри-ку!» – ось i все. Я завжди так прошу.

– Нi, – каже котенятко. – Це тiльки пiвники так спiвають, – i побiгло до комóри.

А звідти виходить великий чорний кіт.

– Чого ти, котенятко, плачеш?

– Як же мені не плакати – їсти хочеться, а я забуло, як просити їсти.

– Та ти скажи «Няв-няв!» – порадив чорний кіт.

Згадало котенятко, зраділо й побігло до дівчинки.

– Няв-няв! – занявчало воно так голосно, ніби старій чорний кіт.

– Що я наробила? – каже дівчинка. – Я ж забула молока дати котеняті, – взяла мисочку й наліла молока. А котенятко все вилизало.

1. 2. Про кого розповідається в тексті? Чому котенятко плакало?

Хто та як учив котеня просити їсти? Хто нагадав йому, як просять їсти котики? Знайди в тексті і прочитай уривок про це. Подумай і скажи, якими були тварини, які вчили котенятко просити їсти, – уважними, добрими чи навпаки.

Назви усіх, хто вчив котеня. Якими двома словами можна їх усіх об'єднати?

1. 3. Що ти порадиш дітям, у яких є домашні улюбленці?

1. 4. Прочитайте казку «Няв-няв» за ролями.

2. Прочитай казку ще раз і намалюй малюнок до одного з епізодів казки.

§ 101. Складаємо й пишемо речення. Засвободимо терміни. Спостерігаємо за зв'язком слів у реченні

1. 1. Санду й Марійка прочитали тему уроку. Прочитай, що вони пригадали про речення з уроків румунської мови.

- ✓ Речення може складатися з одного чи кількох зв'язаних між собою слів.
- ✓ Речення виражає закінчену думку.
- ✓ Кожне слово в реченні пишемо окремо.
- ✓ Перше слово пишемо з великої букви.
- ✓ У кінці речення ставимо крапку, знак оклику або знак питання.

1. 2. Прочитай і поміркую, де записано слова, а де – речення. Чому ти так думаєш?

У, урок, ми, мова, український.
Мова, український, писати, ми.

У нас урок української мови.
Ми пишемо українською мовою.

2. Прочитай і скажи, де висловлено закінчену думку: у словах, словосполученнях чи в реченні?

Слова	Словосполучення	Речення
Сестричка, гратися, весело, два.	Дві сестрички; весело гралися.	Дві сестрички весело гралися.

У реченні, як і в словосполученні, слова пов'язані між собою за допомогою закінчень і службових слів.

3. Прочитайте й поміркуюте, скільки тут речень. Встановіть їх межі і запишіть.

Настав ранок зійшло сонечко один промінець заглянув у вікно у кімнаті спала дівчинка вона прокинулася й усміхнулася до сонечка

4. 1. З наведених слів склади й запиши речення.

Сидіти, стіл, Санду, за.
Казка, він, читати.
Клітка, у, папуга.
Він, казка, слухати.

казка – у казці
клітка – у клітці
папуга – папузі
стіл – за столом

4. 2. Чи скористався(-лася) ти допомогою Кіберика? Що тобі підказала його таблиця?

5. 1. Прочитай і поміркуй, які рядки слів не є реченнями. Чому? Пригадай, що виражає речення.

Марійка з мамою сидять в автобусі.
Вони їдуть до
Бабуся живе в
Марійка

5. 2. Доповни незакінчені рядки слів так, щоб утворилися речення. Запиши їх і постав у кінці кожного речення розділовий знак.

6. 1. Прочитай таблицю Кіберика. Який висновок можна зробити про речення у румунській та українській мовах?

În limba română: **В українській мові:**

părțile principale
părțile secundare
subiectul
predicatul

головні члени
другорядні члени
підмет
присудок

6. 2. Прочитай речення. Яке слово підмет, а яке – присудок? Зверни увагу, запитання можна ставити: від підмета до присудка й навпаки.

що робить?

Хлопчик сміється.

хто?

Хлопчик сміється.

7. 1. Прочитай і порівняй речення. Зі скількох слів складається перше речення? А друге? Якими членами речення є ці слова? З якого речення ти дізнався(-лася) більше? Чому?

Дівчинка малює.

Маленька дівчинка малює сонечко.

10. 2. Доповніть речення другорядними членами, які відповідають на поставлені запитання. Складені речення запишіть.

10. 3. Прочитайте запитання. Зверніться з ними одне до одного й отримайте відповіді.

Чи любиш ти гратися? Які іграшки в тебе є? Якою з них ти любиш гратися найбільше? А про яку іграшку ти мрієш?

11. 1. Розглянь малюнок. Хто на ньому зображений?

11. 2. Складіть два–три запитання за змістом малюнка. Зверніться з ними одне до одного й отримайте відповіді.

11. 3. Прочитай, доповнюючи речення. Запиши їх.

святкує день народження. Іменинницю вся сім'я. Сергійко подарував свій малюнок. Бабуся спекла . Тато мамі телефон, а я – букет .

11. 4. У кого в твоїй родині був нещодавно день народження? Як ви вітали іменинника(-цю)? Що дарували? Розкажи про це.

12. 1. Розглянь малюнок. Хто на ньому зображений? Що вони роблять?

Настала весна.
ми гуляємо в парку.
Ролики, я, на, катаюся.
Мама їде за мною на самокаті
Тато везе у візочку малу Настю.

12. 2. Прочитайте розповідь, яку написав хлопчик. Яких помилок він припустився? Запишіть розповідь, виправляючи помилки.

12. 3. Обміняйтеся зошитами. Перевірте правильність записів одне одного.

12. 4. Намалюй малюнок і розкажи, як ти проводиш час з рідними.

§ 102. Слухаємо й читаємо текст, усвідомлюємо прочитане, робимо висновки

1. 1. Послухай текст.

За Василем Сухомлинським

ЯК НАТАЛКА В ЛИСІЦІ ХИТРІНКУ КУПІЛА

Прийшла Лисиця на базар, принесла півний кошик якогось товару, прикритого білим рушником. Це було взімку. Стала Лисиця в ряд, підняла пухнастий комір, поставила кошик на стіл, відкрила, й побачили люди: у кошику хитрінки.

Ішла повз базар Наталочка. Побачила – Лисиця хитрінки продає. Підійшла й вибрала собі таку хитрінку: маленька дерев'яна дівчинка приклала руку до голови, скривилася й жалібно пищить: «Ой, голова болить».

Купила Наталя хитрінку, принесла додому. Треба готувати уроки, але ж не хочеться.

– У мене голова болить, – каже Наталочка мамі, – не буду вчитися уроки.

– Добре, полеж, Наталочко.

Лягла дівчинка в ліжко й одразу ж забула про біль, каже мамі:
– Мамо, я піду покатаюся на ковзанях.
– Але ж у тебе голова болить, – здивувалася мама.
Наталочка почервоніла від сорому.

«Віднесу на базар хитринку, віддам Лисиці, не треба мені її хитрощів», – подумала вона. Пішла на базар. Засунула руку у кишеньку, а маленької дерев'яної дівчинки немає.

«Де ж вона поділася?» – дивується Наталочка.

Так і не зрозуміла дівчинка, куди поділася хитринка. Розповіла про все мамі. Мама й каже:

- Злякалася тебе хитринка. Хитрощі не люблять совісті.
- А де ж моя совість? У чому вона?
- У тому, що тобі стало соромно.

1. 2. Про кого розповідається в тексті? Який товар продавала Лисиця? Яку хитринку купила Наталочка? Знайди в тексті і прочитай уривок про це. Як вона скористалася хитринкою? Чому дівчинка вирішила повернути хитринку?

1. 3. Знайдіть у тексті й зачитайте слова, які виражають його основну думку. Як ви їх розумієте?

1. 4. Поміркуйте і скажіть, від чого застерігає ця казка?

§ 103. Розрізняємо речення, різні за метою висловлювання, уживаємо їх у мовленні

1. 1. Прочитай таблицю Кіберика. Послухай коментар до неї. Запам'ятай терміни українською мовою.

În limba română:

scopul comunicării
enunțative
interogative
exclamative

В українській мові:

метá висловлювання
розповідні
питальні
спонукальні

1. 2. Якими реченнями ми користуємося, коли розповідаємо про щось? А коли хочемо запитати? Які речення вживаємо, коли висловлюємо прохання або запрошення?

2. Прочитай речення. Визнач, які вони за метою висловлювання. Запиши спонукальне речення.

1. Сьогодні ми були на екскурсії. 2. Іванку, ти підеш у кінó? 3. Марійко, зателефонуй мені з́автра. 4. Мені подарували планшет. 5. Денісе, ходімо допомóжемо татові.

Зверни ува́гу! У питальних і спонукальних реченнях уживаються слова звертання. Це ознака культури мовлення.

Пригадай! **Звертання** – це слово чи кілька слів, які називають того, до кого звертаються.

3. Прочитай речення. Знайди в них слова звертання. Спиши речення, відділяючи такі слова від інших комами.

1. Віорéле ти був сьогодні у школі? 2. Катру́сю допоможі мені. 3. Це ти намалюва́в синку? 4. Дóнечко дай мені, будь ла́ска, окуля́ри.

4. 1. Прочитай вірш Тетяни Фролової. Про яке свято в ньому йдеться?

Свято прósиться у хату...
Швидше двéрі відчині.
За столóм – і ма́ма, й та́то,
ї́хні до́чки та сині.
Ще й прибі́гли онуча́та
до бабу́сі й дідуся́.

Свя́том по́вниться вся ха́та,
за столóм роді́на вся.
Ось і сві́чку запали́ли,
розстели́ли рушники́.
Кра́шанки, свяче́на па́ска
вже чека́ють на столі́.

Кра́шанки – то спра́вжнє ді́во,
найдивні́ше із чудéс.
Усміха́ються щаслі́во
й ка́жуть всі: «Христóс Воскрéс!»

4. 2. Випиши речення, у яких розповідається, хто саме зібрався на свято.

5. 1. Склади й запиши невеликий текст про те, як у твоїй родині святкують Великдень. Хто збирається на свято? Які страви на святковому столі? Як вітаються одне з одним у цей день?

5. 2. Визнач, які речення ти використав(-ла) у тексті.

6. 1. Послухай вірш Лани Виноградової. Який заголовок можна дібрати до нього?

Пита́ння різні менé бентежа́ть.
Чи спра́вді не́бо таке безме́жне?
Чому́ у мо́рі вода́ соло́на?
Чому́ кара́сик у рі́чці не то́не?
Чи спра́вді за́йчик усі́х бої́ться?
Чи спра́вді є десь жива́ води́ця?
Чому́ не но́сять всі окуля́ри?
Чому́ хворóби на сві́ті й ста́рість?
Я підросту́ і про все дізнаю́сь,
принай́мні, дуже́ я постаряю́сь!

6. 2. Чи замислювався(-лася) ти теж над цими запитаннями? На які запитання тобі б хотілося отримати відповідь?

6. 3. На які із запитань, що хвилювали тебе раніше, ти вже знаєш відповідь? Яким чином ти дізнався(-лася)?

Якщо відчуваєш труднощі, використовуй під час відповіді один з варіантів, запропонований твоїми однолітками: запитав(-ла) у дорослих, знайшов відповідь в інтернеті, розповіла вчителька, почув(-ла) по телевізору.

6. 4. Прочитай вірш Лани Виноградової. Які речення переважають у ньому? Випиши речення, що не є питальними. Визнач, які це речення – розповідні чи спонукальні.

Розповідні, питальні і спонукальні речення можуть бути **оклічними**, коли вони вимовляються з більшою силою голосу. Такі речення вживають для вираження захоплення, здивування, радості, наказу, закликів. Часто ці речення починаються зі слів **о, ой, як**. На письмі в кінці таких речень ставимо знак оклику (!).

В іспанській мові існує правило: такі розділові знаки, як знак оклику і знак питання (!?) ставляться не лише в кінці речення, але й на початку, ось так: ¿? Коли під час читання на початку речення бачиш один із цих знаків, можна одразу дібрати потрібну інтонацію.

6. 5. Чи вважаєш ти корисним таке правило?

7. 1. Прочитай речення, добираючи потрібну інтонацію. Для цього дивися на розділовий знак у кінці речення.

1. Заходьте, будь ласка, у клас. 2. Коли у вас урок української мови? 3. Як чісто в класі! 4. Завтра ми підємо на екскурсію. 5. Михайлику, дай мені, будь ласка, книжку. 6. Ой, як гэрно на морі!

7. 2. Випиши речення в такому порядку: розповідні, спонукальні, питальне. Поясни вживання розділових знаків.

8. Прочитай таблицю Кіберика. Зверни увагу! Дієслово, яке виражає прохання, у спонукальних реченнях матиме такі форми, як наведено в таблиці (праворуч).

одягати	➔	одягни, одягнить
принести	➔	принеси, принесіть
давати	➔	дай, дайте
відчинити	➔	відчині, відчиняйте

9. 1. Розглянь малюнок і послухай вірш Тамари Коломієць.

КОТИКУ-ВОРКОТИКУ

- Котику-воркотику,
одягни сорóчку!
- Я не вмію!
- Котику-воркотику,
зашнуруй шнурóчки!
- Я не вмію!
- Котику-воркотику,
застебни всі гóдзики!
- Я не вмію!
- Котику-воркотику,
примірай картúзика!
- Я не вмію!
- Як не вміє кóтик,
то чи вміє хлóпчик?
- Вміє!.. Вміє!..

9. 2. Хто до кого звертається? Що наказує зробити котику його мама? Знайди й зачитай ці речення. Які це речення за метою висловлювання? А за інтонацією? Чи є у вірші питальне речення?

9. 3. Прочитайте вірш за ролями. Правильно інтонуйте речення.

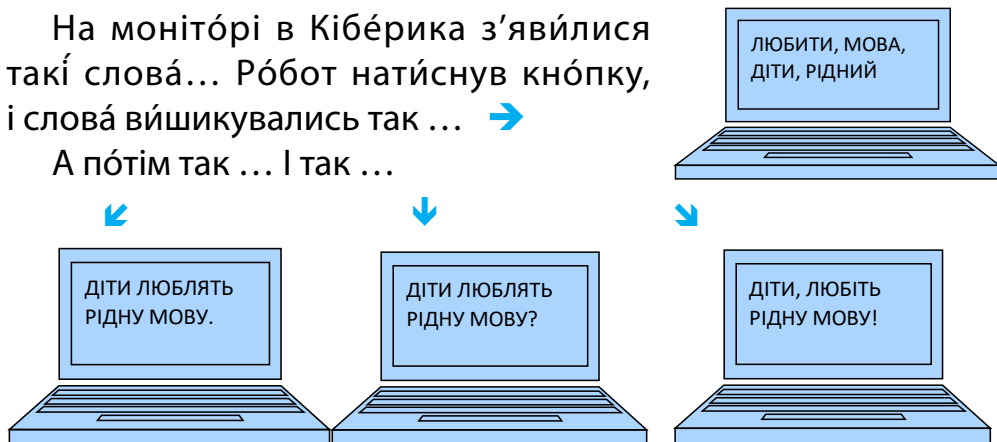

9. 4. Випиши з вірша спонукальні речення.

§ 104. Уживаємо в мовленні речення, різні за метою висловлювання. Складаємо казку за наведеним початком і малюнками

1. 1. Прочитай, яке завдання підготував Кіберик.

На моніторі в Кіберика з'явилися такі слова... Робот натиснув кнопку, і слова вишикувались так ... ➔
А потім так ... І так ...

1. 2. Визнач, скільки речень з'явилося на моніторі. Чому ти так думаєш? Які вони за метою висловлювання? Прочитай їх з відповідною інтонацією. У якому реченні є звертання?

1. 3. Спиши речення, у якому виражено прохання. Підкресли це слово. Яку форму воно має? Чому? Звернися з цим же проханням до сусіда по парті. Як змінилася форма слова?

2. 1. Послухай вірш Олени Плавенчук. Про кого в ньому розповідається?

Вихвалялася лисиця:
– Ви на мене подивіться!
Яка в мене гарна шуба!
Які в мене білі зуби!

Є у мене свій гайочок,
є і річка, і місточок,
є хатинка на помості.
Ході, зайчику, у гості!

2. 2. Прочитай вірш. Знайди речення, в яких лисиця розповідає, яка вона і що має. Які це речення за метою висловлювання?

2. 3. Випиши спонукальні речення. Які вони за інтонацією?

3. 1. Прочитай початок казки.

ЇЖАЧОК І ЗАЙЧИК

Жили в лісі добрі друзі – Їжачок і Зайчик. Разом вони гуляли на лісовій галявині та працювали на грядці.

Якось Їжачок пішов по гриби та ягоди, а Зайчик залишився вдома господарювати. Раптом хтось постукав у двері.

3. 2. Про кого ти дізнався(-лась)? Що саме? Які речення за метою висловлювання використано, щоб розповісти про це?

3. 3. Розглянь малюнки, на яких зображено продовження казки.

3. 4. Складіть продовження казки за малюнками.

3. 5. Запиши кілька речень, складених за змістом малюнків.

§ 105. Слۇхаемо й читаемо текст, вiдповiдаемо на запитання, розповiдаемо за малюнками

1. 1. Послухай текст.

За Свiтланою Прудник

СОНЦЕ ЛЮБИТЬ УСIХ

У дзвiнiчку на узлiсси жив жук. Удeнь вiн мандрував лiсовими стежками, ходiв у гiстi до знайомих жукив. А на нiч повертався до свого синього будиночка.

Пiряд iз дзвiнiчком рiс кущик сунiць. Ягоди на ньому були дрибнi й зeленi – жук нiколи не звертав на них уваги.

Одного ранку жук умiвся краплиною росi, подивiвся вниз i дуже здивувався. Ягоди на кущику стали червонi-червонi, наче малeнькi сонечка.

«Ого, як сонце любить сунiчки! Скiльки свого тепла вiддало їм!» – подумав жук.

I вiн захотiв дiзнатися, чому сонце так любить сунiчки.

Сонце вдень вiдпочивало на високiй соснi.

«Там я в нього i спитаю!» – подумав жук i попiвз угору по соснi. До полудня вiн дiстався до вершечка.

Та до сонця було ще дуже далеко. То знизу здавалося, що вонi спочиває, зачепiвшись за сосну.

Затe з вершечка соснi жук побачив, як сонячнi променi фарбують квiти, метеликiв i павутиння...

«Вонi... вонi любить усiх, а мене – нi...» – жук так розхвилювався, що не втримався на гiлочцi й мaло не впав униз. Встиг лишe двомa лапками вхопитися за гiлку. Ще мить – i полетiв би на зeмлю.

Аж тут сонце побачило таку бiду й пiдставило свiй промiнь. Жук по ньому зiхав аж до свого дзвiнiчка.

– Сонце любить усiх! – сказав вiн гiлосно. – Сонце любить i мене!

- І менé, – закива́в суні́чний ку́щик свої́ми ягі́дка́ми.
- І менé, – задзвені́в синéнький дзвóник-буді́ночок.
- І менé, і менé, – зрадів жу́к і попóвз розпові́сті знайо́вим жу́ка́м, що со́нце лю́бить усі́х. І жу́ків теж.

 1. 2. Про кого розповідається в тексті? Про що хотів дізнатися жук? Що він побачив з вершечка сосни? Чому жук розхвилювався? Зачитай про це. Після чого жук змінив свою думку?

 1. 3. Розглянь малюнки до казки Світлани Прудник «Сонце любить усіх». Розкажи її за змістом малюнків.

§ 106. Спостерігаємо за побудовою діалогів і вживанням речень-реплік у них. Спілкуємося: запитуємо й відповідаємо

1. 1. Прочитай таблицю, яку підготував Кіберик. Запам'ятай, які є питальні слова в українській мові.

**În limba
română:**

ce?

care?

cine?

de unde?

când?

cât?

unde?

de ce?

cum?

– що?

– який?

– хто?

– звідки?

– коли?

– скільки?

– куді? де?

– чому? навіщо?

– як?

1. 2. Послухай вірш Олексія Крилова. Про кого в ньому розповідається?

- Кіт Василько, де бував?
- Я на мішок полював...
- А чому в сметані вуса?
- Бо в комору лізти мусив...
- Довго був там?
- Пів години...
- Ну, і що там?
- Солонина...

1. 3. Прочитай вірш. Знайди в тексті питальні слова.

Пригадай! Кожне окреме висловлювання однієї особи в діалозі називаємо **реплікою**.

Найчастіше перша репліка у діалозі – повне речення, а друга – окреме слово чи словосполучення, що підтверджує, заперечує чи уточнює те, про що йшлося.

2. 1. Прочитай текст. Скільки осіб вело розмову?

ДЕ ПОЧИНАЄТЬСЯ ХЛІБ

- Де починається хліб?
- У тісті.
- Де починається тісто?
- У борошні.
- Де починається борошно?
- У зерні.
- Де починається зерно?
- У землі.
- Де починається земля?
- У рученьках працюючих.

2. 2. Прочитайте діалог за ролями.

3. 1. Послухай текст – дитячу народну забавлянку (cuplete vesele).

- Зайчику, зайчику, де ти був?
- У темному гаю.
- Розкажи, розкажи пригоду свою.
- Вовчика сірого я в ярók загнав,
лісоньку руду у мішок сховав.
- Де сховав? Де сховав?
- У дiрявому мішку.
- Покажи, покажи, спийманку таку.

– Лисічка рудá, хітра та прудкá,
дірочку вігризла, вилізла з мішкá.
А коли вона тікала,
то менé перелякала. Он як!

3. 2. Про що запитували зайчика? Що він відповідав?

3. 3. Друзі засперечалися. Санду каже, що зайчик хоробрий, а Марійка наполягає, що – хвалько. А ти як думаєш?

3. 4. Прочитайте забавлянку за ролями.

4. Прочитай речення. Що потрібно зробити, щоб побудувати діалог? Добери репліки-відповіді. Запиши діалог. Між ким могла відбутися така розмова?

– У яко́му клáсі ти навча́єшся?

– _____ .

– _____ ?

– Мою́ вчітельку звать _____ .

– Який твій улюблений урóк?

– _____ .

5. Прочитай таблицю Кіберика. Послухай текст. Які слова ми використовуємо, коли погоджуємося? А коли заперечуємо чи відмовляємося?

acord	↔	зго́да
obiectie	↔	заперéчення
da	↔	так
nu	↔	ні

6. 1. Прочитай текст. Між ким відбулася розмова?

Сáнду познайо́мився у мóвному та́борі з Га́бором. Між німи відбула́ся така розмо́ва:

– Га́боре, ти до́бре розмовля́єш украї́нською мо́вою?

– Так.

- Ти українець?
- Ні. Я угорець.
- Ти вивчаєш українську мову у школі?
- Так.

6. 2. Прочитайте діалог за ролями.

6. 3. Знайди й зачитай запитання, на які Габор дав стверджувальні відповіді (погодився). Знайди репліку, у якій він заперечує.

7. 1. Прочитай діалоги. Яка між ними різниця? Який із хлопчиків відмовився ввічливо?

- Юрко, ходімо покатаємося з Ірінкою на велосипеді.
- Не піду я з дівчійськом ката́тися!
- Сергі́йку, ходімо покатаємося з Ірінкою на велосипеді.
- Ні. Я не піду́, бо ще не віконав домашнє завда́ння.

Коли ти щось заперечуєш чи відмовляєшся від чогось, роби це доброзичливо. За потреби поясни причини своєї відмови чи заперечення.

7. 2. Запиши діалог, який тобі більше сподобався.

8. 1. Прочитай діалог. Дівчинка погодилася чи відмовилася? Чи ввічливо вона це зробила?

- Катру́сю, ходімо пограємо́ся на майданчику.
- Ні. Не мо́жу. Я обіця́ла ма́мі погра́тися з сестричко́ю.

8. 2. Змініть другу репліку діалогу на стверджувальну. Оберіть один з варіантів: а) дівчинка погоджується, але їй треба переодягтися; б) дівчинка погоджується, але просить зачекати, поки вона скаже про це бабусі.

8. 3. Розіграйте діалог.

9. Запиши один з діалогів, який склали на уроці. Чи є в ньому стверджувальні або заперечувальні слова-репліки? Якщо є, то підкресли їх.

§ 107. Читаємо тексти, визначаємо тему й основну думку, добираємо заголовки

1. Санду й Марійка прочитали тему уроку. Прочитай, що вони пригадали про текст з уроків румунської мови.

✓ У тексті речення пов'язані між собою за змістом. Вони розташовані в певній послідовності.

✓ У тексті завжди про когось або про щось розповідається.

✓ Те, про кого або про що розповідається, є темою тексту (tema).

✓ Висновок, який можна зробити з тексту, – це основна думка (gândul principal).

✓ До тексту можна дібрати заголовок. Найчастіше заголовок відображає те, про що розповідається, тобто тему тексту.

2. 1. Прочитай речення. Які з них зв'язані за змістом, написані на одну тему і становлять текст?

Мій тато їздив до Києва. Діти вчаться в новій школі. Настала весна. Моя мама працює в бібліотечі.

Моя мама працює в лікарні. Вона лікар. Захворіє людина, а мама вілікує. Я пишаюся мамою.

2. 2. Прочитай, як міркувала Марійка.

Цей текст – розповідь про маму. Темою цього тексту є мама-лікар. Той, хто розповідає, пишається своєю мамою, бо вона всіх лікує. Це і є основна думка тексту – те, заради чого його розповідали.

**2. 3. Який заголовок з наведених можна дібрати до тексту?
Запиши заголовок і текст.**

А. Лікар.

Б. Про маму.

В. Моя мама – лікар.

3. 1. Прочитай текст. Про кого в ньому розповідається?

Валентина Каменчук

За́ець їздив до млина.
П'ять пудів змолóв зерна.
Цілу ніч у хаті тихо
випікала хліб зайчіха.
Ра́но-вранці у хустинці
понесли зайці гостинці.
Пташеняткам і звіряткам,
хлопчєняткам і дівчаткам.
Аж хрумтять окрайчики...
Добрий хліб від зайчика.

3. 2. З наведених варіантів обери й запиши той, який може бути заголовком до тексту.

А. Зайчик змолóв зерно́.

Б. Зайчіха спекла́ хліб.

В. Щедрі зайчики.

4. 1. Послухай текст. Про кого і про що розповідається у ньому?

Арте́мко та Орі́ся гра́лися на дитячому майданчику. У калю́жі біля майданчика хлопчик побачив бджі́лку. Крильця у бджі́лки намóкли, і вона́ не могла́ злетіти. Тоді Арте́мко узя́в її на доло́ню.

– Що ти роби́ш? Вона́ ж ужа́лить! – закрича́ла Орі́ся.

Але́ бджі́лка розпра́вила крильця й сиді́ла спо́кійно. А коли крильця підсо́хли, полети́ла.

Арте́мкові було́ раді́сно, що він урятува́в бджі́лку. Як до́бре кому́сь помага́ти!

4. 2. Із наведених варіантів обери й запиши заголовок до тексту.

- А. Діти граються.
- Б. Бджілка у калюжі.
- В. Артёмко рятує бджілку.

4. 3. Поміркуйте, знайдіть і запишіть речення, яке виражає головну думку тексту.

4. 4. Випиши з тексту речення про хлопчика і бджілку.

**§ 108. Слухаємо й читаємо тексти,
усвідомлюємо прочитане, ділимося враженнями**

1. 1. Прочитай заголовок. Поміркуй, про що може йти мова в цьому тексті.

1. 2. Послухай текст. Перевір правильність своїх здогадів.

За Таїсією Цибульською

ПРИВИД

Бабуся варила варення з вишень, бо було їх цього року дуже багато. Та їй не вистачило скляних банок.

– Миколко! – поклікала вона онука. – Треба банок із горіща зняти. Зможеш? Не боїшся?

Хлопчик підбіг до бабусі й гордо сказав:

– Та чого б це я боявся! Я вже великий!

– Ну добре, – посміхнулася бабуся. – Візьми торбину, щоб банкі туди покладати.

Миколка ухопив торбину й побіг за хату. Це вже була справжня пригода! Просто так на горіще лазити йому не дозволяли, а тут така нагода!

Драбіна була вже старя і скрипіла під ногами, аж трохи страшно було. Та на те вона й пригода, тут без страшного не обійтися – це Миколка точно знав. От якби ще й привида побачити! Оце було б що розказати друзям!

Хлопчик заліз на горіще.

– Ух ти! – віхопилося у нього.

Відчуття було, неначе до іншого світу потрапив. У кутку хиталося павутіння. На підлозі стояли коробки зі старими речами. І тиша. Такої тиші в хаті не буває! Миколці здалося, щось зашурхотіло. Ні, не здалося! Такий точно щось шурхотіло! Під стінню стояли старі черевіки, і шурхотіло якраз там! «ПРІВИД!!!» – подумав хлопчик.

– Оце згадав на свою голову! – прошепотів Миколка. – Що ж робити?! Що ж робити?! Кричати? Соромно! Та й не почує бабуса!

Хлопчик не міг і поворухнутися. Страх холодними пальцями забирався під сорочку. Рукі не слухалися.

Шурхіт чувся все ближче. Ось! Зараз це станеться!

Із черевіка віглянула маленька сіра мордочка. Звірятко вилізло й почало підбирати зернята пшениці.

– Мійша! – аж відихнув Миколка. – Це лишé маленьке мишенятко! А я злякався! Добре, що хоч ніхто не бачив, а то засміяли б!

Хлопчик усміхнувся й почав збирати банки.

1. 2. Про кого розповідається в тексті? Як звали хлопчика?

Куди він поліз і навіщо? Кого він хотів побачити на горіщі?

Що відчув Миколка, коли почув шурхіт? Знайди в тексті й зачитай уривок про це. Кого побачив хлопчик? Як змінилися його емоції?

1. 3. Поміркуйте: Миколка боягуз чи ні? Поясніть, чому так думаєте.

2. 1. Прочитай вірш.

Грицько Бойко

ХВАСТУНЕЦЬ

Хлópчик Тóля – молодéць.
Тільки трóшки хвастунéць.
Якось ми пішли на став.
Він мені také сказáв:
– Слово чéсти, не хвалюся,
я НІ-ЧО-ГО не боюся!.. –
Враз на слóві цім з дорóги
Тóлі ящíрка під но́ги.
З переляку, у тривóзі
наш хвалькó мерщíй навтíк.
Та спítкнўвся на дорóзі
й прикусíв собі язик.

2. 2. Як Толя говорив про себе? А яким він виявився насправді?

В українській мові ви́слов **прикусíти язика́** вживають, коли ма́ють на ува́зі, що о́соба різко, рапто́во замовка́є, утримується від вислóвлювання.

§ 109. Розміщуємо речення в логічній послідовності

1. 1. Прочитайте й поміркуйте, чи правильно розташовані речення в тексті. З якого речення треба починати текст? Якими продовжити, а яким – закінчити?

Побáчили її соба́ки.
Щодня́ ходíла лисíчка курéй кра́сти.
Вони́ схопи́ли її за хві́ст.
Не ходí, лисíчко, у курні́к.

1. 2. Прочитай речення у правильній послідовності. Яка тема тексту? Обери її з наведених варіантів.

- А. Хітра лисічка.
- Б. Смачні кúри.
- В. Як собáки лисічку провчіли.

1. 3. Чи може обраний тобою варіант бути заголовком тексту?

1. 4. Запиши заголовок і речення у потрібному порядку.

2. 1. Прочитайте речення. Розташуйте їх у такому порядку, щоб вийшов текст.

Сашкó вíпустив гáву, бо вона мáє жити на вóлі.
Хлóпчик забрáв гáву в дíм.
Він лікувáв птáшку, турбувáвся про неї.
У птáшки булó злáмане крилó.
Якось Сашкó побáчив під дéревом гáву.
Згóдом крилó загóїлось.

2. 2. Доберіть заголовок і запишіть утворений текст.

2. 3. Знайдіть і підкресліть речення, у якому висловлено основну думку.

3. Прочитай речення. Розташуй їх у такому порядку, щоб вийшов текст. Запиши.

Пéршими виступáли акробáти.
У неділю ми булі в цíрку.
Нам дúже сподóбалось в цíрку.
Завéршили цирковú вистáву клóуни.
Пóтім на арéну виїхали ведмéді на велосипéдах.

§ 110. Досліджуємо будову т́ексту, виокр́емлюємо його́ структурні часті́ни

1. 1. Пригадай з уроків рідної мови, яку будову має текст.

1. 2. Прочитай таблицю Кіберика, запам'ятай терміни українською мовою.

În limba română:

introduce

cuprins

încheiere

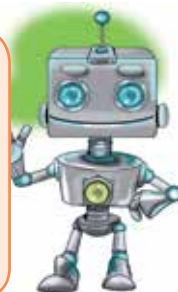
В українській мові

↔ зачін

↔ основна́ часті́на

↔ кінці́вка

2. 1. Прочитай текст.

Подарували мені маленького пухнастого зайчика.

Став я помічати, що зайчик сумує. Усе частіше на вікні сидить, лапками по склу б'є. А часом до дверей підбіжить і починає стукати. Жаль мені стало зайчика. Вініс його́ у двір, опустів на землю.

Зайчик глянув на мене, немов подякував. А потім швидко пострибав у ліс.

2. 2. Про кого цей текст? Добери й запиши заголовок.

2. 3. Визнач у тексті зачин, основну частину й кінцівку.

2. 4. Спиши основну частину тексту.

2. 5. З наведених варіантів обери й запиши основну думку тексту.

А. Хлопчиків подарували зайчика.

Б. Зайчик пострибав у ліс.

В. Тварини мають жити на волі.

3. 1. Послухай текст.

Тато приніс з лісу маленьке козеня. У нього була зламана ніжка.

Ми перев'язали ніжку козеняті й назвали його́ Кузею. Козеня навчилося пити молоко, їсти травичку. Дружило воно́ з собачкою Пушком і котом Мурчиком.

Минув місяць. Ніжка в Кúзі загоїлася. Вонó підросло. Ми за-
вели козеня в ліс і відпустили на волю.

 3. 2. Про кого розповідається на початку тексту? Про що пові-
домляється далі? Чим закінчується текст?

3. 3. Добери й запиши заголовок до тексту. Спиши зачин і кін-
цівку.

 4. 1. Прочитай. Що ти помітив(-ла)? Знайди серед речень зачин,
основну частину й кінцівку.

Виявляється, усі звірі можуть дружити.

У ньóго я побачив дівну картину. Лисеня гралося з півником.
А собака й кішка мірно їли з однієї миски.

Одного разу я зайшов до свого друга лісника.

4. 2. Добери й запиши заголовок. Спиши частини тексту в потрібній
послідовності. Речення, у якому виражена основна думка, підкресли.

 5. Прочитай текст. Добери заголовок. Спиши основну частину
тексту.

Катруся гáрно малює.

До дня народження бабусі дівчинка намалювала її портрét.
Катруся дуже старáлася, і малюнок вийшов гáрний. Портрét усím
сподобався. На ньóму бабуся дуже на себе схóжа.

Бабуся подякувала внúчці за гáрний подарунок.

§ 111. Розрізняємо **текст-розповідь** і **текст-опис**. Спостерігаємо за особливостями основної частини й кінцівки

1. 1. Послухай тексти.

Мені подарували
кóтика. Я назвала його
Мурчиком.

Любить кóтик гра-
тися м'ячиком. А ще
любить пíti молоко.

Я люблю свого
Мурчика.

Ось мій кóтик.

Він сірий, з пухна-
стим хвóстиком. У кó-
тика хитрі зелені óчі,
вúшка малéнькі. Лáп-
ки – м'які, білі.

Мій кóтик – справж-
ній красень.

1. 2. У якому з текстів розповідається, що робить котик, а в якому – який він є?

В українській мові, як і в румунській мові, текст, у якому розповідається про те, що відбулося (відбувається, буде відбуватися), називається **розповіддю** (narațiunea). А текст, у якому описується хтось або щось, називається **описом** (descrierea).

Щоб розрізнати тексти, став до них запитання. Якщо зміст тексту відповідає на запитання **що робить?** – це текст-розповідь. А якщо на запитання **якій? (яка? яке?)** – це текст-опис.

1. 3. Прочитайте речення-зачини у тексті-розповіді й тексті-описі. Про що повідомляється в кожному? У якому з текстів у кінцівці висловлено ставлення до котика, а в якому – його оцінка?

2. Послухай розмову Санду й Марійки. Чи погоджуєшся ти з дівчинкою?

3. 1. Прочитай текст.

Моя улюблена іграшка – зайчик Мартін. Він у мене біленький. У зайчика довгі, підняті вгору вушка. У нього маленький чорний носик-гудзик і такі ж очі. А ще Мартін – дуже м'якенький. Справжня подушечка!

3. 2. Це текст-розповідь чи текст-опис? Доведи свою думку.

3. 3. Порадьтеся й визначте частини тексту. Про що повідомляється в кожній?

3. 4. Розкажіть одне одному так само, як у тексті, про свою улюблену іграшку.

4. 1. Прочитай текст. Визнач, розповіддю чи описом є цей текст.

Малюк – не хлопчик, а дівчо. Йому п'ять років. Волосся русяве, а кучері спадають на плечі. Одягають його в сині джинси й курточку. Узутий він у кросівках. Усі малюка дуже люблять.

4. 2. Добери заголовок до тексту. Спиши текст. Поясни правопис виділених слів.

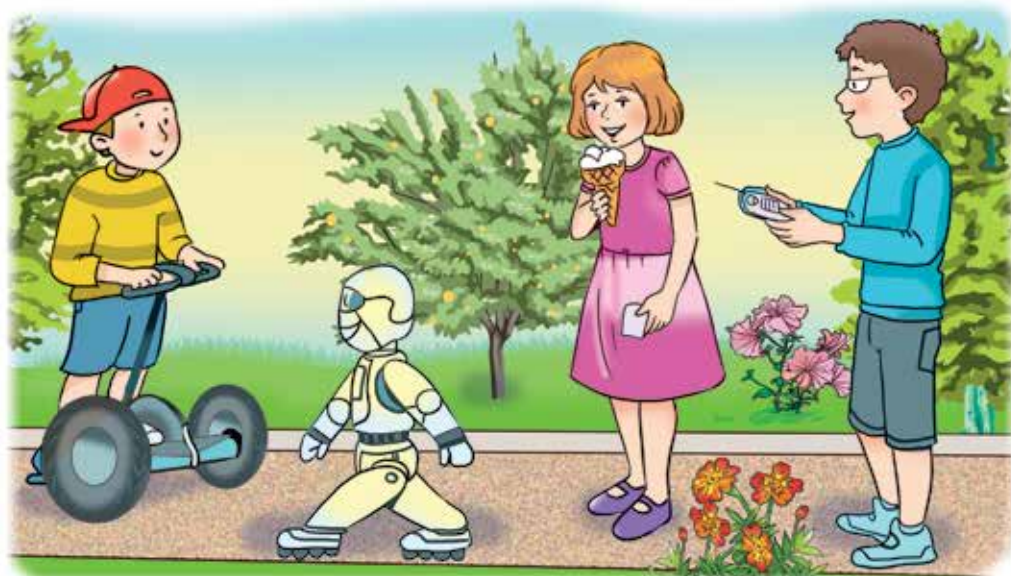

4. 3. Усно опиши так само, як у тексті, сестричку, братика або когось із приятелів.

§ 112. Розповідаємо за малюнками, спілкуємося: запитуємо й відповідаємо

1. 1. Розглянь малюнки. Який із малюнків тобі сподобався найбільше? Хто на ньому зображений? Що вони роблять? Чи хотів би (хотіла б) ти так само проводити час улітку?

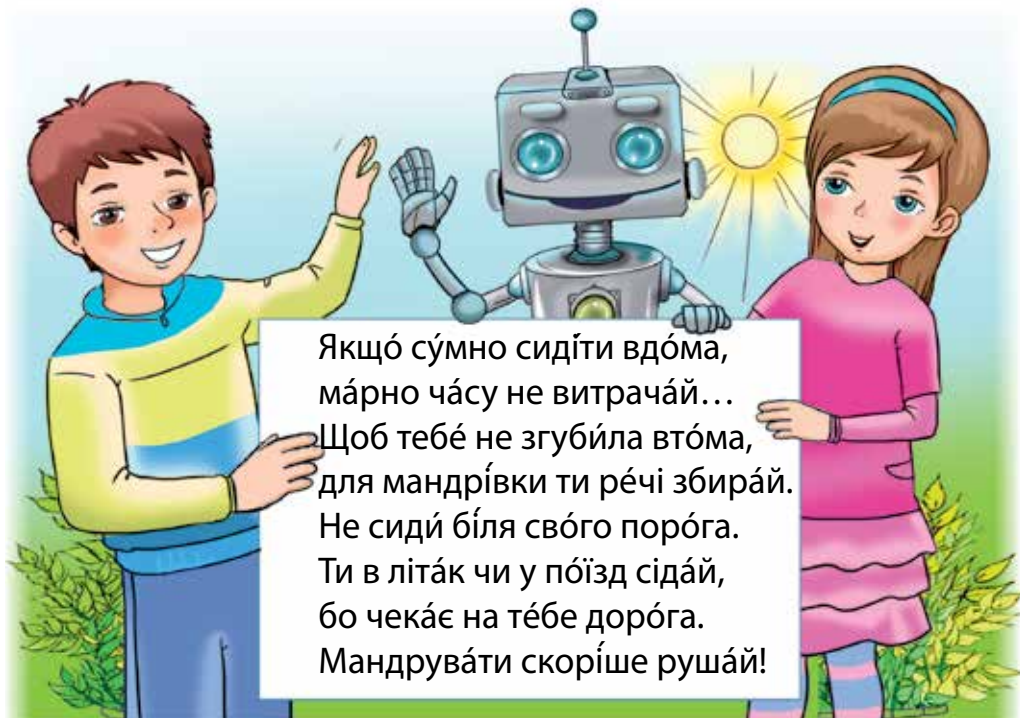

1. 2. Запитайте одне одного, що будете робити влітку, і дайте відповіді на запитання.

2. Послухай текст. Що тобі радять твої приятелі – Санду, Марійка й Кіберик. Чи скористаєшся ти їхньою порадою?

СЛОВНИК

§ 60

пéред різдвяною порóю – înainte de vremea Crăciunului
ангéлик (ánгел) – îngeraş (înger)
натирáв найм'якшою ганчірочкою – ştergea (freca) cu cea mai moale
rânză
прóмінь – rază
яскрáвий – luminos
більше двох тiсяч рóків томú – mai mult de două mii de ani în urmă
мудрéць – înțeleptul
сідáти до святóї вечéри – a ajuna

§ 64

кружляють сніжiнки – dansează fulgii de nea
щóлитися від морóзу – a se ascunde de ger
вибліскувати, вибліскувало (сóнце) – a lumina, soarele luminează
спрáвжнє – adevărat (real)

§ 66

плесті спіцями – a împleti cu andrelele
нудьгувати – a se plictisi
клубóк – ghem
заплúтатися в ниткáх – a se încurca în ațe

§ 66

ледáча – leneș (trântor)
таємніця – taină
свіже повітря – aer proaspăt
кулачóк, кулачки – pumnișor, pumnișori

§ 70

долóнька – rălmuță
у шпарiнку дiвляться (крiзь прочiненi двéри) – se uită în crăpătură
(deschizătura ușii)
сто разiв – de o sută de ori
(не)скавулiть (цуценя) – cățelușul nu scheaună

§ 74

сі́рі ла́пки – lăbuțe sure (cenușii)
фартушо́к жо́втáвий – șorțuleț galben
госло́к ласка́вий – voce tândră (duioasă)

§ 76

клубо́чки з го́лочками – ghemulețe cu ace
колю́чі – înțepătoare (ace)
ле́две – abia (cu greu)
гидкі́ – urâți (-te)
льо́н – în
пухке́нькі, мов поду́шечки – pufoasă (moale) ca pernuța

§ 77

рудий́ (*мум*: ко́лір воло́сся) – păr roșcat
вогня́не воло́сся – păr de foc
плане́та – planetă
срі́бний – argintiu

§ 78

бажа́ння – dorință
рум'я́ний (*мум*: ко́лір облі́ччя) – față roșcată
блокно́т – agendă
досхо́чу набі́гався – am alergat de ajuns
барві́стий мете́лик – fluture colorat (multicolor)
в запа́шному́ сі́ні – în fân mirositor (parfumat)

§ 81

поважа́ти, поважа́ли – a respecta, respectă
мі́цно трима́єш – ții strâns
комо́ра – cămară

§ 84

відривні́й календа́р – calendar cu foi detașabile
на світа́нку – în zori de zi
замі́слилась – s-a îngândurat (ea, el)

§ 87

лі́цар – cavalier
недаре́мно – nu degeaba

здáлеку побáчили – de departe am văzut
усé владнаю (*тум:* про неприёмність) – totul o să rezolv
розізли́ти – a înrăi
провчи́ти – a pedepsi cu scop de învățătură

§ 90

розв'язувати задáчу – a rezolva problema
не виходить (задáча) – nu se rezolvă (problema)
жартува́ти, жарту́є – a glumi (glumește)
лэгші за пух – mai ușoare (ușori) decât puful
здогада́тися – a întrezări, a ghici

§ 92

галявина – imaș, luncă
кнопки натиска́є – apasă pe butoane
вирахóвувати (*тум:* дізнаватися) – a calcula, a aprecia
розгублено – nedumerit

§ 93

віслав (вістелив) лі́жко – a așternut patul
росá – rouă
скруті́вся калáчиком (*тум:* про по́зу) – s-a ghernuit
по поря́дку (розкажу́) – (a povesti) după rând (după ordine)
ненаро́ком – neintenționat
не тужи́мо (*тум:* не суму́ємо) – a (nu) tânji
по́руч – alături
буру́лька – țurțure
барлі́г, в барло́зі – bârlog (în bârlog)
бо́чка – poloboc, butoi
стебе́льце (у кві́тки) – tulpină (de floare)
мужні́ти – a se încuraja (îmbărbăta)

§ 94

волье́р – cușcă
сі́ла батаре́я (*тум:* про телефо́н) – s-a descărcat bateria
зблукáти – a se rătăci
ембле́ма (на кúрто́чці) – emblemă
не пильнува́ти (*тум:* не наглядáти за кі́мось) – a nu urmări pe cineva
пово́дяться обáчніше – se compoartă atent (prudent)

стрілка, на стрілці (*рум:* вказівник з написом) – indicator, pe indicator (directie)
обережно – atenție

§ 97

картата сорочка – cămașă în carouri

§ 99

куховарити – a bucătări
страва – bucate
пригощати – a servi

§ 102

хитрінка (*рум:* маленька хитрість) – hâtrie (mică), șiretenie
базар – piață
товар (*рум:* для продажу) – marfă
скривітися, скривілася – a se strâmba, a se schimonosi (se strâmbă)
жالیбно – jalnic
почервоніла від сорому – s-a înroșit de rușine
соромно – rușine
совість – conștiință

§ 103

святом повніться вся хата – casa e în sărbătoare
свічка – lumânare
справжнє діво – o adevărată (justă) minune
найдивніше із чудес – cea mai miraculoasă minune
безмежне (небо) – cer nemărginit
карасик – caras (pește)
не тоне – nu se scufundă
хвороба – boală
старість – bătrânețe
зашнуруй шнурочки – leagă șireturile
застебні всі гудзики – îmbumbă toți nasturii
приміряй картузика – măsoară chipiul

§ 105

узлісся – sub pădure
кущик суніць – tufiș de frăguțe

дрібні (*тум*: про ягоди) – mărunte
теплó – cald
сосна́ – pin
пóлудень, до полудня – amiază, până la amiază
діста́вся до верше́чка (дере́ва) – am ajuns până în vârf (copac)
біда́ – necaz

§ 106

на мішо́к полюва́в – vânează șoarecii
у сметáні вуса́ – mustăți în smântână
пів го́дини – jumătate de oră
солони́на – slănină
тісто – aluat
бо́рошно – făină de grâu
у те́мному гаю́ – în dumbrava (crâng) întunecată
приго́да – peripeție
в яро́к (у яр) загна́в – în râpă
у мішо́к схова́в – a ascuns într-un sac
діря́вий (мішо́к) – sac găurit
спійма́нка (*тум*: та, когó спійма́ли) – prinsă

§ 107

мли́н – moară
п'я́ть пуді́в змоло́в зерна́ – a măcinat cinci puduri de boabe
хрумтя́ть окра́йчики (хлі́ба) – crăntănesc marginea pâinii

§ 108

прі́вид – fantomă
варе́ння – dulceață, gem
скляна́ ба́нка – borcan (vas) de sticlă
гори́ще – pod, tavan
го́рдо (сказа́в) – a spus cu mândrie
драби́на – scară
скрипі́ти, скрипі́ла (драби́на) – a scârțâi
шу́рхіт – foșnet
шурхоті́ти – a foșni, a şușui
поворухну́тися – a se mișca
страх – teamă, frică
сі́ра мо́рдочка – botișor sur (gri)

зёрнята пшениці – boabe de grâu
відихнути, відихнув – a răsufla, a răsuflat
боягыз – fricos, temos
хвастунець – lăudăros
з переляку – din spaimă
тривóга, у тривóзі – alarmă, (nelinişte) în alarmă
мерщій навтїк (швїдко почав тїкати) –iute la fugă
спїткнўтися – a se împiedica, a se poticni
утрїмується від вислóвлювання – a-şi abţine exprimarea

§ 111

курнїк – poiată
курей крáсти – a fura găini
вóля, на вóлі – libertate, la libertate
загóїтись (*тут*: про рáну) – a se tãmädui (rană)
акробáти – acrobaţi

§ 112

мáрно (дарёмно) – degeaba, în zadar
чáсу не витрачáй – nu pierde timpul
щоб тебе не згубїла втóма – să nu te captiveze oboseala
речї збирáй – strânge-ţi lucrurile
порїг, бїля порóгу – prag, lângă prag
рушáй (*тут*: наказóва фóрма дієслóва *рушáти*) – mişcă-te, porneşte-te

Зміст

Любі діти!	3
ЧАСТИНИ МОВИ	4
§ 58. Ознайомлюємося з частинами мови , розрізняємо їх. Запам'ятовуємо терміни, розповідаємо	4
ІМЕННИК	6
§ 59. Вивчаємо слова – назви предметів. Розрізняємо істоти й неістоти	6
§ 60. Слухаємо й читаємо текст. Розповідаємо про Різдвяні свята, ділимося враженнями	7
§ 61. Ознайомлюємося з родом і родовими закінченнями іменників	9
§ 62. Слухаємо й читаємо текст, правильно інтонуємо речення. Визначаємо рід іменників	13
§ 63. Змінюємо іменники за зразком один – багато . Спостерігаємо за зміною закінчень у словах.....	14
§ 64. Слухаємо й читаємо текст. Відповідаємо на запитання	16
§ 65. Спостерігаємо за чергуванням і випаданням голосних під час змінювання іменників за зразком один – багато	17
§ 66. Складаємо розповідь за серією малюнків і опорними фразами.....	19
§ 67. Ознайомлюємося з відмінками української мови та відмінковими запитаннями. Спостерігаємо за відмінюванням іменників жіночого роду в однині	21

§ 68. Слухаємо текст. Читаємо в особах, усвідомлюємо прочитане. Зіставляємо зміст тексту й малюнки, розповідаємо	25
§ 69. Спостерігаємо за відмінюванням іменників чоловічого і середнього роду в однині	26
§ 70. Слухаємо текст. Тренуємося читати виразно, розповідаємо, розігруємо діалоги	29
§ 71. Спостерігаємо за чергуванням приголосних під час відмінювання іменників	31
§ 72. Спілкуємося, розповідаємо про домашніх улюбленців	33
§ 73. Слухаємо й читаємо текст, відповідаємо на запитання	35
ПРИКМЕТНИК	38
§ 74. Вивчаємо слова – назви ознак, спостерігаємо за їх роллю в мовленні	38
§ 75. Спостерігаємо за зв'язком прикметників з іменниками	40
§ 76. Слухаємо текст. Тренуємося читати виразно. Спостерігаємо за роллю прикметників у тексті	41
§ 77. Слухаємо й читаємо, змінюємо прикметники, пишемо	43
§ 78. Слухаємо й читаємо текст, відповідаємо на запитання, переказуємо	47
§ 79. Групуємо лексику. Складаємо тематичні словники. Розповідаємо про улюблену пору року	48
§ 80. Добираємо антоніми й синоніми до прикметників	49
§ 81. Слухаємо й читаємо текст. Спостерігаємо за вживанням антонімів і синонімів	51

ЗАЙМЕННИК	53
§ 82. Спостерігаємо за займенниками, уживаємо їх у мовленні.....	53
§ 83. Спостерігаємо за змінюванням займенників, уживаємо їх у мовленні.....	54
§ 84. Слухаємо й читаємо текст, ділимо його на частини, добираємо заголовки, переказуємо	56
§ 85. Змінюємо займенники, уживаємо їх у мовленні.....	57
ДІЄСЛОВО	59
§ 86. Ознайомлюємося з дієсловами, спостерігаємо за їх роллю у мовленні.....	59
§ 87. Слухаємо й читаємо текст, відповідаємо на запитання, усвідомлюємо прочитане.....	61
§ 88. Спостерігаємо за вживанням дієслів у різних особових формах	63
§ 89. Слухаємо текст, розповідаємо за малюнками, розігруємо діалоги.....	66
§ 90. Слухаємо текст, відповідаємо на запитання, читаємо за ролями.....	68
§ 91. Слухаємо й читаємо текст. Спостерігаємо за змінюванням і вживанням дієслів у різних часах	69
§ 92. Слухаємо й читаємо текст. Учимося голосом передавати характер і настрої персонажів	74
§ 93. Розрізняємо і правильно вживаємо мовленні дієслова в різних часах	75
§ 94. Слухаємо й читаємо текст, усвідомлюємо прочитане, міркуємо, робимо висновки	79

СЛУЖБОВІ СЛОВА	82
§ 95. Ознайомлюємося зі службовими словами, уживаємо їх у мовленні.....	82
§ 96. Складаємо розповідь за малюнками	85
§ 97. Слухаємо текст, читаємо за ролями, обговорюємо прочитане.....	86
СИНТАКСИЧНІ ВІДОМОСТІ	88
§ 98. Пригадуємо синтаксичні відомості з уроків рідної мови. Утворюємо словосполучення.....	88
§ 99. Відповідаємо на запитання, розповідаємо за малюнками	91
§ 100. Слухаємо й читаємо текст, відповідаємо на запитання, розігруємо діалоги	92
§ 101. Складаємо й пишемо речення. Засвоюємо терміни. Спостерігаємо за зв'язком слів у реченні.....	94
§ 102. Слухаємо й читаємо текст, усвідомлюємо прочитане, робимо висновки	98
§ 103. Розрізняємо речення, різні за метою висловлювання, уживаємо їх у мовленні.....	100
§ 104. Уживаємо в мовленні речення, різні за метою висловлювання. Складаємо казку за наведеним початком і малюнками.....	104
§ 105. Слухаємо й читаємо текст, відповідаємо на запитання, розповідаємо за малюнками	106
§ 106. Спостерігаємо за побудовою діалогів і вживанням речень-реплік у них. Спілкуємося: запитуємо й відповідаємо	108
§ 107. Читаємо тексти, визначаємо тему й основну думку , добираємо заголовки.....	112

§ 108. Слухаємо й читаємо тексти, усвідомлюємо прочитане, ділимося враженнями.....	114
§ 109. Розміщуємо речення в логічній послідовності.....	116
§ 110. Досліджуємо будову тексту, виокремлюємо його структурні частини.....	118
§ 111. Розрізняємо текст-розповідь і текст-опис . Спостерігаємо за особливостями основної частини й кінцівки.....	120
§ 112. Розповідаємо за малюнками, спілкуємося: запитуємо й відповідаємо	122
СЛОВНИК	125

Навчальне видання
ПЕТРУК Оксана Миколаївна

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 3 класу з навчанням румунською мовою
закладів загальної середньої освіти

(у 2-х частинах, з аудіосупроводом)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Редактор *Любов Кирієнко*
Художній редактор *Ігор Шутурма*
Коректор *Ольга Тростянчин*
Аудіосупровід *Зіновій Суходуб*

Формат 70×100¹/₁₆. Ум. друк. арк. 11,016.
Обл.-вид. арк. 8,95. Тираж 2737 пр. Зам. № 13п

Державне підприємство «Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»
79008 Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua; e-mail: office@svit.gov.ua; svit_vydav@ukr.net

Друк ТДВ «Патент»
88006 м. Ужгород, вул. Гагаріна, 101
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4078 від 31.05.2011

ISBN 978-966-914-243-6

9 789669 142436 >